

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 29 (11038) хемис 21 – июль, 2022 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дагълух районра - мугъманвиле

Хийир ЭМИРОВ

14, 18-июлдин йикъара Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликов Рутул, Къурагъ, Докъузпара ва Ахцегъ районра мугъманвиле хъана. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-къллугъди хабар гана.

Рутул районда

Сифте нубатда Дагъустандин Къил Рутулдин 1-нумрадин юкъван школадихъ илифна. Сергей Меликов ана ачухнавай гатун лагерда ял язвай аялрихъ галаз гуьрушмиш хъана. Школадиз Дагъустандин Къил атул садани гуьзлемишнавачир. Школадин гъалар тарифдайбуру тушир. Сергей Меликова ам къведай йисуз ремонт авун тапшурмишна. Республикадин регъбердин гафаралди, аялри клелзавай дараматдив къайгъусузвилелди эгечлун виже текъведай кар я. Малум хъайивал, школада чирвилер ва тербия гунин месэлайрив лазим къайдада эгечлавач. Гъавилляй райондин администрациядин къил Ибрагъим Ибрагъимован иштираквал аваз къиле тухвай совещанидал образованидин управленидин начальникдиз теклифна. Адавай школа татугай гъалдиз атуниз талукъ яз гайи суалриз дуьзгъун жавабар гуз хъанач.

“Ина са карни дегиш жезвач. Школадин лагерь лугъузвай чкада дуьзгъун шартлар тешкилнавач. Парталар хутлунзавай чкада экв авач. Аялрихъ галаз къугъун патал руша туп вичин къвалей гъанва. Ихътин татугай гъалдиз школа вучиз гъанвайди я? Капитальный ремонт, къав куьгъне хъун себеб яз, тилияра атул, чими

ийидай система къайдадикай хкатун мумкин тирла ийизвайди я. Гъар йикъан ремонтар ни авун лазим я?”, - хабар къуна Сергей Меликова райондин члехибурувай.

Рутул райондин агъалияр яшайишдин рекъай хуьдай управленидин къвалахдилани региондин регъберди наразивална. Инани Дагъустандин Къил атул вилив хвенвачир. Идарадин къуллугъчийрихъ галаз ихтилатар авурла малум хъана хъи, агъалийрив государстводин патай ийизвай вири жуьредин куьмекар агакъзавач.

Региондин Къил Рутул райондин больницадизни килигна. Ада Ватандин Члехи дяведин иштиракчийриз хкажнавай мемориалдални цуьквер эцигна.

Къурагъ районда

Къурагъ районда Сергей Меликов Россиядин Игит Зейнудин Батманован хизандихъ илифна. Ада Игитдин багърийрихъ ва 97 йиса авай дидедихъ галаз ихтилатарна.

Региондин Къили Зейнудин Батманован жуьрэтлувилизи еке къимет гана, хизандиз мадни гъар жуьре месэлаяр гъялиз куьмек гудайди хиве къуна. ИкI, ала-тай йисан майдиз Сергей Меликова Игитдин хизандив Каспийск шегъерда эцигнавай къвалерай квартирадин куьлегар вахкана. Игитдин хизанди региондин регъбердиз ва Къурагъ райондин къил Замир Азизоваз чеб рикелай алуд тавунай ва куьмекар гунай сагърай лагъана.

Гуьгъунлай Сергей Меликов Украинадин чилел къиле тухузвай махсус серенжемда телефон хъайи районзгълидин хизандихъ галазни гуьрушмиш хъана. Дагъустандин Къили аскердин диде-бу-

бадиз халис игит тербияламушунай сагърай лагъана ва диде-бубадив хиз ганвай “Жуьрэтлувилляй” орден вахкана.

Идалай гуьгъуьниз Сергей Меликов Къурагъ кардик квай цIарикай хуьдай частунин къвалахдихъ галаз таниш хъана. Подразделениди чкадал тухузвай къвалахдикай региондин регъбердиз РД-да авай Россиядин МЧС-дин къилин управленидин начальник - РД-дин МЧС-дин ва гражданавилдин оборонадин крарин рекъай министр Нариман Къазимегъамедова суьгъбетна.

Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликов Къурагъ райондин къве школадизни фена. Россиядин Игит Зейнудин Батманован тIварунихъ галай КИрийрин юкъван школа-интернатда мугъманриз анин музей, медпункт, спортзал, аялри клелзавай классар ва библиотека къалурна. Сергей Меликова школадиз чешнелу идара лагъана. Бажарагълу аялар патал кардик кутунвай школа-интернатдихъ клелдай корпус, 50 касдиз общежитие, спортзал, пищеблок ва герек тадаракар хуьдай дарамат ава. Школадин муаллимрихъ яб акалайдалай гуьгъуьниз Сергей Меликова 1-сентябрдалди математикадин класс патал интерактивный доска ва спортдин тадаракар пишкешдайди хиве къуна.

Идалай гъейри, региондин Къили Къурагъдин 2-нумрадин юкъван школада капитальный ремонт къиле физвай гъалдизни итиж авуна. Дараматда са шумуд бригадади худда къвалахзавай. Ремонтдин къвалахар “РД-да образование вилик тухун” госпрограммадин сергъятра аваз

▶ 2

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Дербентдин цIийи нехиш

Дербентда ачухнавай мультимедийный фондандин комплекс Россияда авай-бурулай виридалайни члехиди я. Фондан алай аямдин эхиримжи технологияр фикирда къуна туькълурнава: ина “цел алай цIай”, фейерверкар ахъайдай майданар, цин “тур-пар” ва хейлин маса итижлу шейэр аквада.

▶ 3

ЖЕМИЯТ

Акъл я фенва, я ам ерли...

Россия мад къвачел къахрагъдач лагъана фикирнавай дуьньядин ампапри. Къакъудна Россиядивай Прибалтика, Украина, Гуржистан, Молдова... Кавказда дяведин цIай тваз алахъна. Юкъван Азиядин республикаяр чеб чпел элкълурна... Са Россиядикай, чIук-чIукна, 4-5 Россия - къилдин государствояр арадал гъиз кланзавай...

▶ 4

ЮБИЛЕЙ

ТIвар - дуьньядин майданда

Хлежрин хуьр Къурагъ райондин дерейра хъсан музыкантралди, манидарралди, устIарралди, шад къилихрин инсанралди машгъур тирди гъафбуруз чида. Къунши хуьрерин агъсакълри чпин агъалийриз хлежвиар датIана чешне яз къалурда: “Суфрадихъ, хлежвиар хъиз, агъайнадаказ, инсанвилелди ацукъ ва гъакI къарагъни хъия”.

▶ 5

ОБРАЗОВАНИЕ

Халкъдин баркаллу хва

1937-йисуз, Гъажибегов Гъажибег дустагънава лагъай хабар агакъайла, начагъдиз месе авай Сулейман буба, садазни яб тагана, халкъдин душман я лагъана дустагънавай Гъажибег “азад ийиз” Махачкъаладиз фенай. Амма къилиз акъатначир шаирдин мурад. Гуьгъуьлар михъиз хана, хуьруьз хтай са тилим вахтунлай ам рагъметдиз фенай.

▶ 8

САГЪЛАМВАЛ

Пак чка ичIи яз амуькдач...

Надирани Салигъатаз Каспийск шегъердиз физ клан хъана. Квалер эцигиз чилни маса къачунвай, амма Салигъатаз Къасумхуьруьн тIебиат гъаф хуш тир. Къвалахал фейила, цIийи танишар хъана, агъалийрин патай гъуьрмет, къвалахзавай отделенида авторитет артух жезвай. Лезги чIал чир хъана.

▶ 9

ХАБАРАР

Къвалей экъечI тавуна

Алай девир интернетдинди я. Идахъ галаз алакълу яз, хейлин крар къилиз акъудиз регъят хъанва. Эгер виликдай чарар-цIарар, жуьреба-жуьре документар гъазурун патал герек идарайриз фена кланзавайтIа, исятда ахътин игътияж амач. Чи йикъара 70-далай виниз къуллугъар къвалей экъечI тавуна туькълуриз жезва.

▶ 12

Къетен агалкьунар къейдна

Чи мухбир

15-июлдиз ДГМУ-да мектебда келунин алатнавай йисуз чирвилер къачунин карда къетен агалкьунар хъайи аялар къаршиламинин мярекат кыле фена. Абурун арада Вироссиядин олимпиадаирин, конкурсин гъалибчияр ва ЕГЭ-дай виридалайни виниз тир баллар къазанмишай 30 жаван авай.

Мярекат ачухдайла, республикадин Кьил Сергей Меликова чирвилер къачунин карда еке агалкьунар хъанвай аялриз, гъакни абурун мумкинвилер ачухиз куьмек гъайи муаллимриз, тербиячийриз тебрикдин келимаяр лагъана.

"Къенин юкьуз куь вилик цийи сергъятрив агакъарунин, мадни муракаб месэляяр гъялунин, алай аямдин асантбур тушир суалриз жавабар жагъурунин рекъер ква ва куьн и крариз

гъазур яз хъун лазим я. Куь несилдин къуват азаддаказ фикир ийиз алакьуна ава. Ихътин мумкинвал кез чехи несилди кыле тухванвай зурба кваллахрин нетижада ачух хъанва. Квевай адетдинбур тушир къарарар къабулиз жезва. Куьн дирибашвилелди муракаб месэляйрив эгечзава ва гъеле къемаз хъсан агалкьунар къалурзава. Заз кланзавайди куьн хъанвай агалкьунрал акъваз тавун я", - лагъана Сергей Меликова, жегилрихъ элкьвена.

РД-дин образованидин ва илимдин министрдин заместитель Аида Далгатовайди виниз тир нетижайрив агакъаруник мектебар акъалтарнавай аялри, абурун муаллимри ва диде-бубайри кутунвай пай екеди тирдакай лагъана.

Эхирдай мектебар акъалтарнавай гъар са аялдиз, республикадин Кьилин къарардалди, 100 агъзур манатдин къадарда авай пулунин сертификат багъишна.

Мубаракрай!

ФЛНКА-дин президент, миллетрин арада алакьайрин жигъетдай РФ-дин Президентдин патав кардик квай Советдин член Ариф Пашаевич Керимов РФ-дин Хатасузвили Советдин "Милли хатасузвал таъминарунин карда лайихлувилерай" медаль ганва.

А.П.Керимов шабагъунин гъакъиндай буйругъдал Хатасузвили Советдин Секретарь Николай Патрушева къул члугуна.

Къейд ийин хъи, 2018-йисуз А.П.Керимов РФ-дин Президентдин Разивилин чарчиз лайихлу хъанай.

Ариф Керимова ФЛНКА-диз ам арадал гъайи 1999-йисалай регъбервал гузва. 2012-йисалай чи ватангъли миллетрин арада ала-

къайрин жигъетдай РФ-дин Президентдин патав кардик квай Советдин член я. ФЛНКА-ди асул гъисабдай халкъарин арада исялгъвал, дуствал мягкемарунин, хайи члал, адетар хуьнин, акъалтзавай несилриз ватанпересвилерин тербия гунин жигъетдай кваллах кыле тухува. Идара неики са чи уьлкведа, гъакл адалай къецепатани машгъур я. Къейд ийин хъи, ООН-дин Экономикадин ва Яшайишдин Советдин патав ФЛНКА-дихъ консультативный махсус дережа ава ва ам международный са шумуд тешкилатдин член я.

Ариф Керимова 2021-йисуз "Национальное возрождение" твар алай фонд арадал гъана ва адан регъбервилерин везифаяр Токай Арифович Керимова тамамарзава. Гаф кватай чкадал къейд ийин хъи, и фондуни "Лезги газетдин" редакциядин дегълиз цийиикла тукьур хъувун патал саки 1 миллион манатдин къадарда аваз пулдин такъатар чара авуна.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Ариф Пашаевичаз и агалкьун риклин сидкъидай мубаракзава ва адахъ сагъламвал, кваллахда мадни еке агалкьунар хъана кланзава.

Инвесторриз куьмекда

Агъмед МАГЪМУДОВ

19-июлдиз Махачкъалада РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова Дагъустанда проектар кылиз акъудзавай инвесторриз государстводин патай куьмек гун патал махсус конкурс тухузвай комиссиядин заседание кыле тухузна.

"Лезги газетдиз" РД-дин Гъукуматдин пресс-къуллугъди хабар гайивал, мярекатдин иштиракчийри республикада кылиз акъудзавай пуд проектдиз кар алайбурун (приоритетный) дережа гунин месэляни веревирдна. И проектрин арада агъадихъ галайбур ава: "Дербентда чехирар жуддай компания эци-

гун" (теклифнавайди - Дербентдин чехирар жуддай компания), "Дагъустан Республикада ичин, шуьмягърин багълар кутун ва майвар хуьдай чка арадал гъун" (теклифнавайди - "Полоса" ООО), "Индустриядин эцигунрин "Каспий" комплекс арадал гъун" (теклифнавайди - "Капитал Инвест-Пром" ООО).

А.Абдулмуслимова хабар гайивал, "Капитал Инвест-Пром" ва "Полоса" ООО-рин инвестициярин проектриз талукъ документар лазим къурулушралди таъминарунин рекъай куьмек гун патал РФ-дин экономикадин рекъай вилик финин министерстводиз рекъе тунва.

Къейд ийин хъи, кар алайбурун дережа авай вири проектар эменнидилай гузвай налогрикай азадда. Идалай гъейри, абур патал къазанжидилай гузвай налогрин къадарни 4 процентдин тимилярда.

Дагълух районра - мугъманвиле

Сергей Меликов - Къурушдал

1 ◀

тешкилнава. Келунин цийи йис алуькдалди ремонтдин кваллахар куьтягъдайвал я. Школада 165 аялди клелзава. Гъвечи классрин аялар чими хуьрекаралди таъминарзава. Сергей Меликов ремонтдин кваллахрин еришрилай рази яз амукьна ва ада фялейриз, устларриз, пудратчийриз сагърай лагъана.

Сергей Меликов Къурагъ райондин больницайризни фена. Къепиррин хуьре ам участокдин азарханадиз, Къурагъ райондин центральный больницадиз, поликлиникадиз килигна. (Идакай гегъеншдиз и нумрадин 9-чина авай "Сергей Меликован буйругъ" макъалада раханва).

Докъузпара района

18-июлдиз Сергей Меликов Докъузпара райондин Къурушрин хуьруьз фена. Ина РД-да авай Россиядин МЧС-дин ГУ-дин цаярикай хуьдай часть патал дарамат эцигзава. Кваллахар алай йисуз гъиле къунва, къведай йисуз абур куьтягъун лазим я. РД-дин МЧС-дин министр Нариман Къазимегамедова малумарайвал, цаярикай хуьдай частунин дарамат къакъан хуьре эцигунихъ еке метлеб ава. Республикадин инвестициярин программадай 2022-йис патал къалурнавай такъатрикай дарамат эцигун патал 54 миллион манат чара авуна. Ина 22 къуллугъчидиз кваллах жеда. Сергей Меликова эцигунардайбурухъ галаз ихтилатарна ва кваллахар графикдин бинедаллаз кыле финилай разивална.

Идалай гъейри, Сергей Меликова Ватандин Чехи джева телеф хъайи къурушвириз жакънавай гуьмбетдал цуьквер эцигна.

Ахцегъ района

Региондин регъбер сифте нубатда культурадин ирсинин имарат тир Ахцегърин къеле авай гъалдихъ галаз таниш хъана. Лугъун хъи, ам татугай гъалда ава ва инсанар патал агалнава.

Сергей Меликова тарихдин имарат чкадиз хкун патал талукъ теклифар гун ва план тукьурун патал рабочий десте тешкилун РД-дин Гъукуматдал тапшурмишна: "Гъафтедин вахтунда рабочий десте тешкилнавайдан гъакъиндай къулар члугун патал герек вири документар гъазурун лазим я. Августдин эхирра зи иштираквал аваз сад лагъай заседание кыле тухуда ва рабочий дестеди къеле чкадал хкуниз талукъ яз чпин теклифарни гуда".

Районда авайла, Сергей Меликова яшайишдин са жерге имаратрални кьил члугуна. Абур "Алай аямдин хуьрерин мулкар" махсус проектдин ва "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун"

госпрограммадин сергъятра аваз эцигзава.

Сифте нубатда региондин Кьил Ахцегъа 120 ученик патал эцигзавай школадиз килигна. Инал эцигунрин кваллахар кыле физвай гъал регъбердиз хуш хъанач. Проектдин бинедаллаз, дарамат клелдай корпусдикай, спортзалдикай, административный блокдикай, пищеблокдикай ва актовый залдикай ибарат я. Кваллахрин алатай йисан июндин вацра эгечна. Ноябрдиз куьтягъун лазим тир. Амма дарамат къени ишлемишиз вахкудайвал авач. Дагъустандин Кьили эцигунра ишлемишзавай материалрин ерисузвал къейдна ва рехъ ганвай гъалатлар вахтунда тукьур хъувун истемишна.

Ахла Сергей Меликов Ахцегъа эцигзавай спорткомплексдихъ галаз таниш хъана. 1500 тамашачи гъакъдай трибунаярни галай комплекс йисни зур идалай вилик ишлемишиз вахкун лазим тир. Гила гъилевай йисан эхирра куьтягъун хиве къунва. Пудратчиди лугъузвайвал, жеже гъатун эцигунардай материалрин къиметар багъа хъунихъ галаз алакьалу я.

Региондин регъбер Ахцегъа эцигзавай 60 аял гъакъдай бахчадизни килигна. 1167 квадратный метрдин майдан авай къве гъавадин дарамат лифтиналдини таъминарнава. Сергей Меликоваз аялрин бахчадин дараматдин проект бегенмиш хъанач. Ада аялар патал эцигзавай дараматдин квалер, иллаки хуьрекардай квал, къулайсузди тирди къейдна. Килигдайла гъуьгъуниз ада малумарна: "Ихътин проектрин бинедаллаз республикада мад са дараматни эцигун герек туш!".

Сергей Меликов гъакл Ахцегърин Стлал Сулейманан тварунихъ галай сад лагъай нумрадин юкъван школада капиталный ремонт кыле физвай гъалдихъ галаз таниш хъана. Ам 1990-йисуз эцигнавайди я. 720 аял патал эцигнавай ва куьгъне хъанвай и дараматда 760 аялди клелзава. Ам ремонт авун патал 24,8 миллион манат герек къевезва. Контрактдин бинедаллаз, ремонтдин кваллахар 20-августдиз куьтягъун лазим я. Амма гъелегиз 38 процентдин кваллахар тамамарнава.

Региондин Кьили чкадин агъалийрихъ галаз суьгъбетна ва абурун тлалабунрихъ, шикаятрихъ яб акална. ИкI, Сергей Меликова РД-дин Гъукуматдал Ахцегърин Ленинан тварунихъ галай куьче ремонт авуниз талукъ проект тукьурун ва къведай йисуз кваллахар гъиле къун тапшурмишна.

Дагъустандин Кьил Сергей Меликов гъа и юкьуз Къаякент райондизни мугъман хъана ва ам Россиядин МЧС-дин къуллугъчийр патал эцигзавай медицинадин психологиядин рекъай реабилитация ийидай центр эцигзавай чкадал фена.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

15-июлдиз, фонтан ачухдай йикъан вилик, федеральный ва республикадин СМИ-рин векилриз фонтан алай мулкара сиягъат тешкилнавай. 4715 кв. метр чилел эцигнавай и имарат пара зурбади я. Чун фонтандин комплексдин техника идара ийизвай мертебадиз авудна, ана работникри ам гъик гъерекатдик кутазватга танишарна. Фонтанди кваллах авун патал ина ишлемишнавай къван алай аямдин техникадинни инженериядин жуьреба-жуьре тадаракри чун гъейранарна.

Гъа и юкъуз чаз фонтан кутуна ва чехи концертдин генеральный репетицияни къалурна. Низами Генжевидин тварунихъ галай паркуна "Россиядин Сбербанк" ПАО-дин ва Сулейман Керимован куьмедалди къиле тухванвай кваллахрин майданар чпис тешпигъ авачирбур я.

Шегъерэгълийриз ва мугъманриз и зурба вакъиа-сувар **Сергей МЕЛИКОВА** тебрикна:

- Саламалейкум, гъурметлу дербентвияр ва мугъманар! Дербентда зурба фонтан ахъаюн - тарихдин вакъиа я. Къе чна Дербентдал, Дагъустандал чавай дамахиз жезвай лишанрикай сад тир фонтан ачухнава. Дербент Дагъустандин ва вири уьлкведин гъурчег гевгъеррикай сад я.

Дагъустанда хатасуз, чун мугъманриз раklarар ачухиз гъазур я. Чаз и сувар багъишай сенатор Сулейман Керимоваз, депутат Хизри Абакароваз сагърай лугъуз кланзава. Гъелбетда, чи дуст Герман Грефани куьмекна. За вице-премьерар Дмитрий Чернышенкодин, Александр Новакан тварарихъай чи уьлкведин Гъукуматдин руководстводиз, абур чи шадвилера иштиракиз атунай, сагърай лугъуза.

Ольга ЛЮБИМОВА: - Им еке гъурмет ва чехи шадвал я къе ина

Дербентдин цийи нехиш

Къадим шегъерда Урусатда виридалайни чехи фонтан ахъайна

Сергей Меликова, Сулейман Керимова, Герман Грефа журналистрин суалриз жавабар гузвай вахт

Сбербанкдин правленидин председателдин заместитель Станислав Кузнецова СМИ-рин векилриз гайи интервьюдай малум хъайивал, Дербентда ачухнавай мультимедийный фонтандин комплекс Россияда авайбурулай виридалайни чехиди я. Фонтан алай аямдин эхиримжи технологияр фикирда къуна тукълурнава: ина "цел алай цай", фейерверкар ахъайдай майданар, цин "тупар" ва хейлин маса итижлу шейэр аквада.

Фонтандин комплексдиз вич идара ийизвай программа ава. Цин экрандай видеодиз килигиз, экверинни музыкадин вичиз тешпигъ авачир шоу тукълуриз жезва. Имаратдин технология авай мертебада интерактивный музей ава. Фонтандал кылди идара ийизвай экверин 1368 прожектор ала. Комплексдал кваллахзавай статический ва динамический 4 режим ава. Яд 30 метрдин цавуз акъудзавай хилерин къадар 2214-дав агакъзава. Ам Россияда авай гзаф фонтанрилай къакъан я.

Объектдин къетленвал мадни адакай ибарат я хъи, ам Дагъустандиз хас гъурчегарунин адетрал амал авуна эцигнава.

16 июль. Къадим шегъер. Нянин сятдин вадалай шегъерэгълийяр ва мугъманар Низами Генжевидин тварунихъ галай паркунихъ ахмиш жезва. Паркуниз ахъайзавай пуд къапудихъни инсанар кватт хъанва. Къенез анжах тек-

манриз чехи савкъат я. Ина мукъвара музейни, библиотекани ачухайла, и зурба имарат, са шакни алачиз, халкъ патал ял ядай ва чирвилер къачудай центрадиз элкъведа. Къилинди адав къайгъударвилелди эгечлун ва ам саламатдиз хуьн я".

Нянин сятдин муьжуьдан зураз, мярекатда иштиракиз Москвадай ва маса шегъеррай хтанвай гъурметлу мугъманар, Мамедбегован тварунихъ галай куьчеда сиягъат авуна, археологиядин эгъуьнар авунвай чкадин винел эцигнавай гъузгъудин муькъвел къекъвена, паркуниз хтана, ина музейда ачухнавай "Вахтунин гъал" выставкадиз - халкъарин яшайишдин, гъилин сентаквилдин шейэрзиз, халичайриз, Дагъустандин халкъарин дишегълийрин милли парталриз ва маса затлариз килигна.

Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликовахъ галаз фонтандин майдан ва гурчегвал РФ-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Александр Новакан, РФ-дин Президентдин Администрациядин руководителдин за-

меститель Мегъамедсалам Мегъамедоваз, РФ-дин культурадин министр Ольга Любимовадиз, Сбербанкдин президент Герман Грефаз, РФ-дин Федеральный Собранидин сенатор Сулейман Керимоваз, РФ-дин Госдумадин депутат Хизри Абакароваз, Дербент шегъердин къил Рустамбег Пирмегъамедоваз, РД-дин Халкъдин Собранидин депутатриз, РД-дин Гъукуматдин министрриз, Къиблепатан Дагъустандин районрин къилериз ва жемиятдин тешкилатрин векилриз акуна.

Шад музыкадин сесерик Сергей Меликова, Сулейман Керимова, Герман Грефа, Хизри Абакарова, Рустамбек Пирмегъамедова элкъвей еке, къацу кнопкадал капашар илисна, Урусатда виридалайни чехиди тир мультимедийный фонтан ачухна. Фонтанди кваллах авун шегъерэгълийри ва мугъманри гурлу капаралди къаршиламишна.

Къадим Дербентдин агъалийри яргалди вилив хвейи вакъиа къилиз акъатна. Фонтан ачухуниз талукъ яз ина зурба сувар тешкилнавай.

къехъ галаз санал хъун. Ихътин нетижа арадал гъиз вахтни къуватар серфнавайбуруз сагърай лугъуз кланзавай гафарай рикл ацланва.

Хизри АБАКАРОВ: - Им гъаклан фонтан туш, искусстводин зурба имарат я. Ам эцигун патал кваллахда Россиядин санбар миллетри векилри, санлай къачурла 500 касди иштиракна.

Рустамбег ПИРМЕГЪАМЕДОВ: - Тарихдин гъейбатлу къеледин цлав гвай Урусатда виридалайни чехи ва гурчег фонтанди шегъердин тарих къенин йикъакъ галаз алакълу ийизва. Чавай инанмишвилелди лугъуз жеда хъи, шегъерда авай тамашуниз лайихлу машгъур чкайрихъ галаз сад хъиз фонтанни инсанар вичел члугвадай имаратдиз элкъведа. Фонтан эцигун пай кутур вири сагърай.

Винидихъ лагъайвал, сувариз зурба концертдин программани гъазурнавай. Ана Гъукуматдин куьлерин академический "Лезгинка" ансамблди, Дагъустандин операдин балетдин театрди, симинин пагъливанри, машгъур артистри - Жасминди, Сабина Саидовади, халкъдин алатрин "Дербент" ва куьлердай "Гуьнеш" ансамблри ва масабур иштиракна, сувар мадни гурлу авуна. Мярекат къилляй-къилиз машгъур тамадар тир Карен Мкртчана ва Ульяна Мукаиловади къиле тухвана. Мярекатдин нетижаяр къадайла, Сабинадин алакълунриз Сергей Меликова еке къимет гана.

Концертдин программа фейерверкдалди акъалтна.

Къейд ийин хъи, Дербентдин фонтанди Россиядин са шумуд рекорд тайинарна: виридалайни чехи майдан, цин виридалайни чехи лабиринт ва цин экран, гъакни яд ягъунин виридалайни къуватлу залп.

Мярекатдин тешкилатчийри халкъдин хатасузвал хуьнин къаравулда акъвазай Дагъустандин МВД-дин, Росгвардиядин, 9-нумрадин пожарный частунин къуллугъчийриз, Дербентдин районрин уртах тади куьмекин работникриз ва 500 кас гъуьгъуллубуруз сагърай лугъуза.

Дербент накъ акурвал амукъзавач. Ам гегъенш, гурчег жезва. Цийи фонтанни Россиядин виридалайни къадим шегъердин гъузел яржуниз элкъведа.

Цийи фонтандин мулкунин майданди саки 5000 кв.метр тешкилзава

Сакинат МУСАЕВА,
Дагъустандин милли библиотекадин
кылиин къуллугъчи,
РД-дин культурадин лайихлу работник

Эхиримжи вахтара чавай, библиотекайрин къуллугъчийривай, литературада гьихтин цийивилер, цийи шаирар, писателар ава лугъуз, хабарар къазва бязибуру. Гь автордин яратмишунар келун меслят къалуриз жеда лугъуз, суалар гузва.

Лезги ва гьакъири Дагъустандин литературани шаирралди машгур тирди сир туш. Гьикаятчир кьит я. Абурун цийи ктабар акъатайла, чун шад, руьгъламыш жезва. Халкъдин яшайиш, уьмуьр, тарих акулна гьейри, тебиатдин рангар, кылиин игитрин кылихар, абурун гьерекартар къелемдикуй устадивилелди жудна къалурзавай эсерар чнани ашкъидивди келзавайди я. Ахтин ктабар библиотекайрин дезгейрал къаткана амуькзавач.

Гзаф терефрин бажарагъ

Афгъанвидин къисмет

Сардар АБИЛ (МЕДЖИДОВ Абил Абдурагъманович) гьахтин писателрик акатзава. Адан эсерар чна библиотекадиз къезвубуруз келун меслят къалурзава. Чнани адан къуд томдикуй ибарат "Къве дидедин хва" роман ашкъидивди келна. Келзавайбурузни адан яратмишунар бегенмиш хъанвайди чаз аквазва.

С.Абилан ктабар келдай вахтунда Дагъустанда гафунин, члалан, уьмуьрдин вири шартларин гьавурдик квай къелемдин устадар авайди мад ва мад инанмиш жезва. Адахъ вичин хат, фикир, тема ава. Ада абур, хважамжамдин рангаралди гуьрчегарна, цалцалмарна ачухни ийизва. Келзавай кас вахт, гишинвал, чимивал, мекъивал рикелай алатна, адан ктабрин игитри чпин жергейриз ялзава, абурухъ галаз вири гьерекартин иштиракчир жезва.

Вични Афгъандин джедин иштиракчи хьуниз килигна, адан романда чи аскерри ватанди вилик эцигай везифар гьикл виклеговилелди, дамахдивди кылииз акъудзавайтла къалурнава. Гь са вахтунда, джеда пуч хъайи жегъилар, хирер хъана, набут хъана хтай аскерар рикел хкизва. Абурун диде-бубайрин гьам-хажалат къалурзава...

Дже куьтягъ хъана, ислегъ девирдиз хтанватлани, Афгъанвийрин вилик мадни четин месляяр акъвазнавайдини рикелай алудзавач. Гзафбуруз ада вичелай алахъдай къумек алай вахтундани гузва.

Гьамиша зегъметни члугъуз, келунарни ийиз вердиш хъанвай ам вилик эцигай гьивезифа хъайитлани эхирдал къван кылииз акъудиз алахъзава. Гь са вахтунда сагъламвал хуьн лазим тирдини рикелай алудзавач. Спортдални машгъл хъана, виклеговилейни гуьгъуьна акъвазнач.

Адаз девлет авай, пун квай диде-буба, я мукъва-кыли хъанач. Анжах вичин зегъметдалди, риклин хчивилелди, ярар-дустарин ва хизандин кланвилелди къазанмишай афериндин рекъе аваз уьмуьрдин рекъ тухузва.

Халис инсанрин арадиз экъечлун патал Сардар Абила вичел гзаф кваллахна: кылих арадал гъана, гьар са кардин гьавурда гьатун патал чирвилер къачуна, келна. Ам аял

чавалай вичиз гайи гьар са тапшуругъ вахтунда кылииз акъудиз алахъна.

* * *

Сардар Абил 1958-йисан 24-июлдиз Сардархуре, школадин муаллим, шаир, гьахвал гвай Абдурагъман Межидован хизанда дидедиз хъана. Ада акъалтзавай несил диде-бубадиз, хизандиз ва ватандиз вафалубур хуьн патал школада, куьчеда ва квалле гзаф зегъмет члугуна. Адан варарал садрани куьлег хъанач. Кваллин ракар мугъмандиз, хуьруьндиз, мукъва-кылидиз гьамиша ачухди, Абдурагъман мугъманрал гзаф рикл алай кас тир. "Мугъман къвен тийизвай квал, яд галачир регъез ухшар я", - гьамиша бубайрин мисал тикрардай ада. Бязи вахтара, хурушум хъайила, къуд патахъ рекъ пай хъанвай кимел экъечдай. Улакъ тахъана амуькьай кас ада кваллиз хкидай. Вичиз авай гьазур-гьалал тлуьн гана, къаткидай чка туьклуьрна, пакамахъни чими чай-зат гана рахкурдай. "Чиркин, къацай кваллах авуналди инсандин твар къацудач. Къацанвай гьил-квач чуьквейла михи жеда. Алчач ва члуру кваллах авурдалай члулав леке садрани алатдач. Вири тухумни къацурда. Рахазвай касдин вилериз килиг. Вилер риклин гуьзгъуь я. Табни керчек анай вири аквада", - лугъудай ада хкиз. Акурнай чин атлугъайди тиртлани, вич регъимлу кас тир. "Къве дидедин хва" романдани Сардар Абила бубадиз "Рагъман" твар ганва. Инайни чаз адаз буба гьикъван клан ятла аквазва.

Маналу ширириз, хурал къуна, язавай тардин авазриз, "Мамлакат" мандиз яб гуз, дустар мукъвал-мукъвал Абдурагъманан квалле кватл жедай... Эгер амайтла, цли адан 90-йис тамам жедай. Гьайф, 2012-йисуз ам чавай къакъатна...

Сардар Абила Алкъвадар Гьасан эфендидин гьилик келай, Куьре округ-

да твар-ван авай феки хъайи члехи буба Межидовайни, регъимлу, гьар гьалтайла, перемдин жибиндай акъудиз, шекердин клус, я са къенфет гузвай члехи диде Мегъридивайни, школа келна куьтягъдалди вири куьмекар гуз хъайи Муталиб бубадивайни акъуллу тарсар къачуна.

Ич таравай гьиниз акъатдатла, чаз вилик чизва. Бубадин ирс давамарзавай хва къе зурба дережайрихъ агакънава: шаир, писатель, Дагъустандин лайихлу юрист, филологиядин илимрин кандидат, Россиядин писателрин Союздин член, Дагъустандин лезги писателрин Союздин председател, Дагъустандин нотариусрин правленидин член, Россиядин юристрин ассоциациядин член, ирид ктабрин ва илимдин са къадар макъалайрин автор я.

* * *

Сардар Абилан ктабар келдайла, чаз адаз фольклор, тарих, халкъдин адетар дериндай чизвайди аквазва. Келзавайбуруз адан эсерар хуш я. Адан эсерра цийи нефесдин шагъвар ава. Ада тебиатни вичин гуьзчивилик кутунвай къайдада, веревирдер ийиз, инсаният патал ам гьикл ишлемишайтла хъсан ятла месляяр, дуьз рекъер къалуриз алахъзава ("Ахъегърин гьамамар").

Са шумуд кеспидин дипломар гьайтлани, Сардар Абила юриствилер кеспини къачуна. Квалахдани ада гафуналди, меслятдалди, кардалди инсанриз куьмекун кылиин везифа яз гьисабзава. Абурухъ дикъетдивди яб акализ, рикле авайди ачухиз тазва. Адан эсеррай чаз гзаф важиблу суалриз лазим жавабар жагъизва. И рекъейни адан твар Дагъустандин клвенквечи юристрин сиягъда гьатнава.

Ада къве члалалди (лезги ва урус) чапзавай эсерар, члехибуруз хъиз, аялризни бегенмиш я.

Къуй чи бажарагълу хчин къелем мадни хки, яратмишунар келзавайбурун риклери кужумдайбуру хурай!

Веревиридер

Акьул я фенва, я ам ерли...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин редактор

И веревирдер кхьиниз зун эхиримжи вахтунда дуьньядин, иллаки Ракъакидай патан Европадин, лап "савад-лубур", гьакъван "вилек-фенвайбур" яз гьисабзавай уьлквейрин кылиери чеб тухузвай те-гьерар акурла (телеканалрай), абурун мецелай алатзавай бязи келимаяр ван хъайила, мажбур хъана.

Ахмакъар тлимил авани, къежей мецера чпиз кланивал рахадайди я лагъана, къелем гьиле къуначиртлани жедай. Амма ихтилат миллионралди инсанри чпин крарални амалрал гуьзчивалзавай, гагъ-гагъ гьатта са низ, са гьикл ятла члешнеяр яз къалурзавай, дуьньядин майданда гьакъван важиблу (глобальный) месляяр вилик эцигзавай ксарикай физва эхир.

Дуьнья саламатдиз хуьдани, тахъайтла ам бомбайринни туларин, цаяринни тлурфанрин хура туна, барбатдани - ихтин месляярни абуру чпелай аслу яз гьисабзава. Гьатта вири дуьньядал (халкъарал) чпин гуж, къаст, къайдаяр илитлиз алахънавай сад тир гьукумат (дуьньядин олигархрин-миллиардеррин) авайдини раижзава. Вирибурун къисметар, инкъилабрин нетижаяр гьабуру гьалзава!.. (Сорос, Бжезинский, Рокфеллер, Обама, Клинтон, Байден, мад ва мад ксар).

Алай вахтунда Украинада чи баркаллу къушунри ДНР-динни ЛНР-дин милициядин къуватрихъ галаз санал Донбасс цийи фашистрикай-нацистрикай михи авунин, Украина хуьнин махсус серенжем тухузвайла, дуьньядин ампаирек еке къвал, звал акатнава. Вири сад хъана, фашистриз куьмекзава, Россия магълуб хуьн, метлрал акъвазун лазим я лугъуз, лагълагъарзава. Идалайни гьейри, Россиядин халкъарин, чи Президентдин, баркаллу аскеррин-игитрин гьакъиндай лугъун тийизвай хьтин чиркин ихтилат амач.

Вучиз? Жаваб винел ала: россиявияр, абурун Президент, армия 30-40 йисан виликанбур яз амач. В.Путина Горбачеванни Ельцинан гьилибанвиленин гьейратсузиллини, гьакъикъатда хаинвилер, жуван халкъ маса гуьнин алчач итижар вилик куьтазвач! Вилив хвенвачир и кар дуьньядин ампаир! Чпиз кланивал СССР чукурна, Россиядин асул девлетарни (мяденар, карханаяр, технологияр, илимдин агалкъунар...) тарашна, тергна. Россиядин экономика, армия лап усал гьалдиз гъана элкьюьрна. (Немцов, Бурбулис, Березовский хьтин бязи "патриотри" гьатта чаз армия ерли герек туш лагъана).

Б.Ельцинан чи школайринни вузрин программайрай сифте нубатда жегъинин гьазурлухвилер тарсар акъудна. "Военный городок" лугъудайбуру виринра тергна. Ватанпересвилер тербия гунал къадагъа эцигна. Армиядин тадарак тарашиз туна...

Россия мад квачел къахрагъдач лагъана фикрнавай дуьньядин ампаир. Къакъудна Россиядивай Прибалтика, Украина, Гуржистан, Молдова... Кавказда джедин цай тваз алахъна. Юкъван Азиядин республикаяр чеб чпел элкьюьрна... Са Россияйкай, члук-члукна, 4-5 Россия - кылдин государствояр арадал гьиз кланзавай...

И гьаларикай чи телеканалрай хейлин сюжетар, тарихдин документар къалурзава. Тележурналистар тир Н.Михалкован, А.Мамонтован, К.Вышинскийдин, Вл.Соловьеван алахъунар и жигъетдай фикир желбдайбуру я.

Дагъустан Россиядивай къакъудиз алахъайвилер шагъидарни чун вири тушни?!

СССР чукурна 30 йис алатайлани, яни коммунистар тахтунай вегъейдалай къулхуьни, дуьньядин ампаир - фашистри вичин аслу туширвал, халкъарин садвал, дуствал, гьейратлувал хуьзвай члехи уьлкве - Россия - чпин кылиин душман, "хаталувал" яз малумарнава. Вучиз? Жаваб вичидихъ ганва. Россиядин девлетар чпиз кланивал тарашиз жезмач. Уьлкведин кылииз маса ксар, гьейратлу несилар атанва! Халисан ватандашар!

Кылиин ампа Байдена чи Президент ва чи государство джекарар - чапхунчир яз малумарнава. Америкада жезвай къалкъижни, багъавилерни гуя "Путина багъишар" я лугъузава. Вичини гагъ Украина Ирандихъ, Афгъанистан са маса уьлкведихъ галаз какадарда. Эхиримжи гафар лап "акьуллубур" я: "Украина Украинадиз садрани магълуб жедач!.."

"Россиядиз" лугъуз кланзавайди тир къван келлегуьздиз...

Великобританиядин премьер Б.Джонсон (гила гьа вичинбуру чукурнавай) гьейратсузилляй мадни вилик фенва. Мадридда кыле феи чпин саммитдал (кватл хуьнал) ада Путин дишегъли тиртла, Украинада дже жедайди тушир лагъана.

Президент В.Путина адаз лап кутугай жаваб хгана. Великобританиядин виликан премьер М.Тетчер дишегъли тир. Ада Фолкленддин (Аргентинадин чил) къураматар патал дуьньядин а кыле дже тухванай хь бес...

Джонсоназ Франциядин президент Макрона "папан парталар алай клоун" (кваса) лугъузава. Британияда гзаф чкайрал адан карикатура раижзава...

Германиядин канцлер Шольцаз Украинадин президентди "ливердин колбаса" ("къенерин дулдурма") лагъана. Яни итимдиз, инсандин ухшар затл туш. И члавузни и "дулдурмади" Зеленскийдив гьил вугузва, Россиядиз акси жегъ члугъуз, яракъар агакъарзава... (?) Зеленский вич - наркоман, Байденан гьилибан...

Макронази вичин ватангълийри - французри "папарал рикл алай" гарун "чхра" (флюгер) лугъузава.

Рикел Б.Клинтонан "ашнабазвал", Италиядин виликан премьер Берлусконидин гьашервал, мад ва мад маса мисалар къезва. Гуржистандин виликан кыл Саакашвиледи, дже акурла, данади хъиз, вичин галстук жакъвана... Украинадин виликан президент Порошенко джеведикай хизани галаз катна, Лондонда динж хъанва...

Нин гьиле и дуьнья гьатнаватла агу садра! Ибуру гьинихъ тухуда чпин уьлквейар?!

Еврокомиссиядин кыл Урсула, Европарламентдин кыл Боррель, ООН-да ацукънавай хейлин векилар (лацубурни чулавбур), ОБСЭ-дин, ВОЗ-дин, МОК-дин кылевайбур - датлани фитнесрални тапаррал машгълбур?.. Европада чуьнуьхнавай россиявийрин пулар Украина хуьз рекъе тван лугъузвайбур?..

Ибурухъ яраб акьул хъайиди ятла? Гьейрат, намус авачирди гьар са камунал чир жезва. Дугъриданни, арифдар Сулейман гьахъ я: "Ахмакъвал четин тлал я..."

Бязи ахмакъ дегъне вацлуз
Эвчида, улам тийижиз.
Тлуш, плуззар михъиз къацлуз,
Рахадай макъам тийижиз...

Чи Президентди гьар са гуьруьшдал несилриз гузвай тарсар гьакъикъи ватандашвилер, камалдинни гьейратдинбуру я. Члехи бубайрин баркаллу кранин ирсинин къайгъуда хуьнин, хуьнин, виликди тухунин тарсар. Маса рекъе авач!.. Баркалла чи Игит аскерриз!

Спортдин къагъриманар

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Къелем - гъиле ава, чар вилик ква. Санал клелай юлдаш рикел хкиз кланзава. Чи арада амайтла, багърийри, юлдашри, республикадин спортдин векилри адан 70 йисан юбилей шад гьалара къейддай, ада спорт, иллаки дзюдо, вилик тухуник кутур паюникай хушвилелди лугъудай. Гъайиф хьи, СССР-дин Россиядин Федерациядин, Туьркменистандин лайихлу тренер, дзюдодай международный дережадин судья **МИРЗЕХАНОВ Балабег Даниялович** чавай фад къакъатна. Амма адан кар, сухтаяр ама. Ругъ залан таъсирдик кватлани, зун хуьруьнвидин, баркаллу инсандин уьмуьрдин рехъ фикирдиз хкиз алахъзава.

Къисметди инсан гъич хиялдани авачир хътин чкайриз акъудда, виликамаз янавай юквар-чиплер маса патахъ элкьюьрда. Йисар алатна, ваз лап хъсандиз чизвай касдин

станда киле тухвай чемпионатра, международный турнирра судьявал авуна. Адан кваллахдиз судьярин коллегияди хъсан къиметни гана. Чи ватангълидин баркаллу кваллахдиз къимет гун яз, Небит-Дагъдани гъар йисуз самбодай международный турнир тешкилзава. Аниз гзаф чкайрай пагъливанар къевезва. Дагъустанвийри турнирра чеб амай спорсменрилай са шумуд кларцин виневайди успатна.

Эхъ, тукъуьл гъакъикъат я: чкадал кваллах, къулай шартлар авачирвилляй чи гзаф рухваяр, рушар патарал акъатнава. Абуру чеб анра лайихлувилелди тухунни ийизва. Амма хайи макан галачиз яшамаш хъун четин акъваззава. И кар зи хуьруьнвидини датлана гъиссзавай. Гъавилляй ам, СССР чуклурайла, ватандиз хтана. Дербентда аялринни жегъилрин спортдин школада тренервиле кваллахал акъвазна. "Радиоэлемент" заводдин виликан аялрин бахчадин дараматда ва гъакл шегъердин 4 ва 12 лагъай нумрайрин

Твар - дуьньядин майданда

уьмуьрда ажайиб дегишвилер арадал атанвайди чир хъайила, вун кланзани - такланз шад жеда. Галай-галайвал ихтилат ийин.

Хпежрин хуьр Къурагъ райондин дерейра хъсан музыкантралди, манидарралди, устларралди, шад къилихрин инсанралди машгур тирди гзафбуруз чида. Къунши хуьрерин агъсакълри чпин агъалийриз хпежвийр датлана чешне яз къалурда: "Суфрадихъ, хпежвийр хъиз, агъайнадака, инсанвилелди ацукъ ва гъакл къарагъни хъия".

Зани Мирзеханов Балабега, цуд лагъай класс куьтагъдалди, санал клелна. Сифте хайи хуьре, ахпа Къурагърин юкьван школада. А вахтунда Балабегакай пагъливанарин тренер, международный категориядин судья жеда лагъанайтла, касни, гъатта адан дах Даниял муаллимни агъадачир. Амма гъакъикъат гъахътинди хъана.

Къурагъа юкьван школа-интернатда клелдайла, зунни Балабег азаддиз къуршахар къадайбурун секциядик эгечина. Физкультурадин муаллим ва тренер масаниз хъфинихъ галаз алакълу яз, секция агал хъувунай. Чаз мад клани жуьредал машгул хъжедай мумкинвални амукъначир.

Гъиле шагъадатнама гъатай зун Дагъустандин культпросветучилищедик эгечина. Балабег езне Закидин Исмаиловича Махачкъаладин балугърикая консервийрай комбинатда кваллахдик кутуна. Производстводин стаж хъайи ам къве йисалай ДГУ-дин филологиядин факультетдик эгечина. Чешелудаказ клелуналди, яру диплом къачуна.

Чун, Хпежай эвичина, Белижда яшамаш жезвай. Дагъда амай хуьруьнвийр гъалтайла, за Балабегакай хабарар къадай. Садра абуру лагъана хьи, "бес ви дуст районда амач, Туьркменистандиз фенва". Гъелбетда, Балабега, хайи макандиз къвез, диде-бубадал къил члугъазвай. Ам вичин жаван пагъливанарни галаз гагъ Дагъустанда, гагъ Гуржистанда, Азербайжанда тешкилзавай турнириз къевезвай. Адан агалкъунрикаяни заз, гъалтайла, Балабеган стхайри ихтилатдай. Нубатдин сеферда хтайла, Балабег стха захъ илифнай ва чи арада рикел хкидай ихтилатарни хъанай. Гъа са вахтунда ада вич патаз акъатуникайни суьгъбетнай.

- Небит-Дагъ нин рикел алайди тир къван? Зун, пешекарвални къачуна, мехъерни авуна, жува хкъанвай муаллимвилдин пеше къилиз акъудунив эгечинавай. Къунши хуьре кваллахзавайтлани, азад вахт хизандихъ, диде-бубадихъ галаз акъудзавай, - рикел хканай Балабега. - Амма инсанвилдин ерийриз, пешекарвални дережадиз клур гуз вердиш хъанвай са бязи ксарин гъерекатризи секинвал члурна, кваллахдай ашкъи тунач. Датлана ругъдик хкладайвал "къвала раб эцягъун" эхиз жедай кар тушир. Гъавилляй зун, къалмакъал акъуд тавуна, патал финиз мажбур хъана.

Заз малум хъайивал, Б.Мирзеханов, университетда клелдайла, мад спортдиз мукъва

хъхъана, ам рикливай къуршахар къунив эгечина. Небит-Дагъдиз акъатайла, ада вичиз и рекъай авай алакълунрикая менфят къачуна. Мектебда кваллахиз, спортдин секциядизни регъбервал гана. Ахпа адал Туьркменистандин жаван пагъливанарин тренервилдин везифаяр ихтибарна, республикадин спортдин "Динамо" обществодин старший тренервиле тайнарна.

Им хъсан спортсмен, вилегъ лезги я лагъана ийизвай гъурмет тушир. Б.Мирзеханован гъилик дзюдодай, самбодай вердишвилер къачузвай жаванри республикадин, СССР-дин ва международный турнирра, чемпионатра квенкълечи чкаяр къазвай, чемпионвилдин тварар къачузвай. М.Забирка, В.Шамрай, Г.Григорьев, И.Саидов гъахътинбурукай тир.

- Цъемуьжуд йисуз Туьркменистанда пагъливанарин тренер тир вакай хайи маканда чизва. Ана ви гъилик дагъустанвийр квайни? - жузуна за.

- Гъелбетда, гъакл - лезгийри. Небит-Дагъда чибур гзаф ава. Гъуьсейнов Гъажидикай, Уружбегов Усманкай, Муслимов Фаридкай Туьркменистандин чемпион хъана, абуру СССР-дин чемпионатра гиммишдин, буюруьнждин медалар къачуна, международный турнирра квенкълечи чкаяр къуна. СССР-дин спортдин мастервилдин тварар къачур пагъливанар цудав агакъзава. Алай вахтунда зи гъилик квай чи гадайрикая завай стхаяр тир Фарид ва Фикрет Муслимоврин тариф ийиз жеда. Абурун ери-бине Самурдин хуьрйя я. Жегъилрихъ еке дережаяр къазанмишун патал вижевай алакълунар ава. Къведни сад хъиз самбодал ва дзюдодал машгул жезва. Абуру Туьркменистандин хкъанвай командадин членар я. И мукъвара самбодай Нижний Новгородда международный турнир киле фена. Ана стхайри чпин заланвал авайбурун арада сад лагъай чкаяр къуна.

Балабег Мирзеханов, хъсан тренер хъиз, судьяни я. 1980-йисалай ада къуршахар къадайбурун акъажунра, чемпионатра судьядин везифаярни бегъемарзава. Им регъят кар туш. Са терефни жувадай нарази яз амукъ тийидайвал, къуршахар къазвай пагъливанариз дуьз къимет гана кланзава. Бязи вахтара судьяйри идаз-адаз галайвилер ийида, гъа идалди чпин тварцел лекени гъида. Чи ватангъли и уламрай кардин гъавурда аваз, агалкъунралди экъечзава. Садрани ада гъасирдал экъечзавай спортсменриз гъахъсуз къимет, са гъихътин ятлани мурад аваз, зайиф пагъливандиз алава баллар ганач. Ихътин терефар ва халисан пешекарвал фикирда къуна, Россиядин Федерациядин, Туьркменистандин лайихлу тренер, СССР-дин просвещенидин отличник Балабег Мирзехановаз 1993-йисуз международный категориядин судьявилдин дережа гана. Ада галаз-галаз са шумуд йисуз самбодай ва дзюдодай Волгоградда, Нижний Новгородда, Махачкъалада, Москвада, Минскда, Иранда, Туьркмени-

юкьван школайра ада дзюдодай, самбодай секцияр ачухна. Тешкиллувилдин алакълунар авай спортсмендиз, тренердиз и крар тлимил акуна. Ада Белиждани, Къурагъ райондани кардик квай секцияра жаванриз самбодай, дзюдодай вердишвилер къачуз, устадвал хкажиз кумекар гуз гатлунна.

Спортдин мярекатар тухузвай чкаяр, акъажунра иштиракзавай са бязи миллетрин векилар, абурун алакълунар акурла, Киблепатан Дагъустанда спорт авай гъалди ватангълидин рикл тварзавай. Ада заз лагъанай: "Махачкъала, Хасавюрт, Буйнаксск шегъерив ва республикадин са бязи хуьрерив гекъигайлани, Дербент шегъерда спорт хейлин къулухъ галама. Агалкъунар къазанмишдай жаванар, бажарагълу жегъилар чи пата гзаф ава, амма виридаз спортдал машгул жедай мумкинвал авач. Вучиз лагъайтла, спортдин школяр, комплексар, дворецар тлимил я, алакълунар авай жаванар чпин къаюмвилек кутадай спонсорар ерли авач. Чна вердишарзавай пагъливанарни хъендик кумукъзава. Пуд-къуд йисан вахтунда чи дзюдоистри республикадин, Россиядин турнирра, чемпионатра иштиракна. Ш.Шайдабегова, В.Назирова, Н.Агъмедова, А.Абдулазизова, Р.Савзиханова Невинномысскда, Махачкъалада, Туьркияда тешкилай международный турнирра квенкълечи чкаяр къуна. Виле акъадай хътин агалкъунрин иеси хъун патал спортсменар чепелай гужлбурухъ, тежрибалурухъ, устадлурухъ галаз майдандиз экъечзавайди я. Ихътин мумкинвални жуьреба-жуьре турнирра, акъажунра иштиракайла жезва. Гъайиф хьи, чи спортсменривай яргъл чкайриз, итижлу турнириз физ жезвач. Пулдин такъатар, спонсорар авачирвилляй.

1998-йисуз Москвада Виридуьньядин жаванрин Олимпиададин къугълунар киле фенай. Балабег Мирзеханова ана, международный категориядин судья яз, дзюдодай киле феи акъажунрин судьявал авунай. 2001-йисуз Махачкъалада дзюдодай международный турнир киле фенай. Мирзеханов акъажунрин къилин судья яз тайнарнай. Гъа вахтунда турнирда дзюдодай Олимпиададин чемпион Назим Гъуьсейнова ва Азербайжанда твар-ван авай дзюдоистрин Реджеблийрин хизандини иштиракнай. Балабега зун абурухъ галаз танишарнай.

Са рахунни алач, ахътин гуьруьшар рикелай алат тийидайбуру я. Балабег Мирзехановахъ Киблепатан Дагъустанда спортдин дзюдодин жуьре гегъеншарунин, хуьрерани кваз спортдин секцияр ачуьдайвал авунин хъсан мурадар авайди тир. Вучда, азарди ам чавай фад къакъудна. Адан мурадар исятда масадбуру къилиз акъудзава. Чи хейлин хуьрера ва Дербент, Дагъустандин Огни шегъерра дзюдодин ва самбодин секцияр кардик ква. Къурагъ районда ва Дербентда лайихлу тренер ва судья рикел хкунин турнирар тешкиллайтла, хъсан тир.

Кар

давамарзава

Хийир ЭМИРОВ

Рагъметлу Балабег Мирзехановахъ галаз 2000-йисара Дербент шегъердин аялринни жаванрин спортдин школада тренерар Мубариз Амирметова, Рамазан Мегъамедова, Садикъ Абдулова кваллахзавай. Абуру тежрибалу пешекардивай чпиз дзюдодин малум тушир сирер, аялрихъ галаз нетижа хкатдайвал кваллахиз чирзавай. Къе завай разивилелди лугъуз жеда хьи, Балабег Данияловичан алахъунар бушбур хъанач. Ада Киблепатан Дагъустанда спортдин дзюдодин жуьре гегъеншарун патал тухвай кваллахди хъсан бегъерар гана. Мубариз Амирметов республикадин лап хъсан тренер, международный категориядин судья, Рамазан Мегъамедов Дербент шегъердин олимпиададин резервдин дзюдодин школада директор, Садикъ Абдулов шегъердин 3-нумрадин ДЮСШ-дин директор я. И ксари чпин юлдашдин кар рикливай ва бегъерлу-даказ давамарзава.

Къетлендаказ къейд авун лазим я хьи, Мирзеханова тренервиле кваллахзавай вахтунда дзюдодин секциядиз атай ва С.Абдулован гъилик вердишвилер къачуз гатлунай Камал Хан-Мегъамедова неинки Дербент шегъер, гъакл республика ва Россияни машгурна. Азаддиз къуршахар къазвай пагъливанарин арада Олимпиададин, дуьньядин ва Европададин цудралди чемпион аватла, дзюдодай гъеле ахътин агалкъунар къазанмишиз жезвач. Гъавилляй 66 килограммдин заланвал авай дзюдоистрин арада Дербентдин тренерин ученик Камал Хан-Мегъамедова Европададин, дуьньядин чемпионвилдин твар къачун вирида дамахдай агалкъун, фадлай вил алай гъалибвал тир.

Алай вахтунда Дербент шегъердин 3 ва 7-нумрайрин ДЮСШ-ра, олимпиададин резервдин школада ва мадни са шумуд секцияра вишералди аялри ва жаванри дзюдодай вердишвилер къачузва. Абуру шегъерда, республикада, Россиядин регионра ва дуьньядин майданда тешкилзавай турнирра, чемпионатра иштиракзава. Диде-буба, тренерар, школайрин чехибур шадардай нетижаяр къазанмишзава.

И мукъвара Дербентда дзюдодин фестиваль киле фена. Ана Махачкъаладин, Каспийскдин, Къизилюртдин, Огнидин, Мегъарамдхуьруьн, Къасумхуьруьн, Агълурин, Къарабудахентдин, Новолакдин 400-лай виниз пагъливанри иштиракна. Чпин заланвал авайбурун арада дербентвийр тир Амир Мамедова, Мегъамедали Пенжалиева, Агъмед Абдуллаева - 1, Гъажи Алиева 2 лагъай чкаяр къуна.

Израилда киле феи международный турнирда М.Гъуьсейнова, Гъ.Багъирова, А.Салманова - къизилдин, Р.Магъарамова, Р.Кичибегова, Ф.Салимова - гиммишдин ва У.Куругълиева буюруьнждин медалар къачуна. Ана Польшадин, Литвадин, Финляндиядин, Гуржистандин дзюдоистри иштиракзавай.

Алай йисан февралдиз Дагъустандин квенкълечивал патал киле феи акъажунра Ислам Гъажикеринова 1-чка къуна.

Са гафуналди, къадим шегъерда дзюдодал машгулбурун къадар къвердавай артух жезва. Къуй абурухъ агалкъунар, гъалибвилерни хъурай!

Вилик жергеяра Аялрин музыкадин школадин - 60 йис

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Алатай вацра Белиждай са десте юлдашарни аялрин къуьлердай "Кавха" ансамбль (адакай газетдин виликан нумрада макъала чапнава) галаз чун Къасумхурел халкъдин къагъриманвилиан "Шарвили" эпосдин суварик иштиракис фенвай. Шад авазрин ван къвезвай И. Тагъирован тварунихъ галай культурадин макандив агакхайла, медениятдин, искусстводин рекъе яратмишзавай дустар гьалтна. Жузун-качузун авуна, сада-садаз суварикай, тебиатдин гуьзел гъавдикай суьгьбетар ийиз, анал эцигнавай жуьреба-жуьре стендриз килигдайла, музыкадин школадин стенддин патав чал Дербентдин музучилищеда захъ галаз санал келай, Стлал Сулейманан райондин аялрин музшколадин директор Къазибег КЪУРБАНОВ гьалтна. Шад мярекатар куьтягъ хъайила, чун ада регьбервал гузвай школадиз мугьман хъана. Алай йисуз школадин 60 йис тамам жезвайди малум хъайила, чи суьгьбетар яргал фена...

Вирироссиядин культурадин идараар хъиз, и школани къадайвал туькьурнавай дараматда ава. Ана деълизддин, директордин кабинетдин цларал алай къван шабагъар, дипломар (гъа гьисабдай яз, ам 1987-йисуз Москва шегьерда киле феи Вирисоюздин халкъдин яратмишунрин 2-фестивалдин лауреатни я) акурла, дараматдикай фикиррин сефилвал шад гьисералди дегиш хъана.

Къ. Къурбанов 1954-йисан 27-июлдиз Къурагъ райондин Къуьчхуря дидедиз хъана. 1961-1968-йисара ана 8 йисан школада келна. 1972-йисуз Дербентда ачухнавай музучилищедик экечна. Къве курс акъалтларайла, адаз Советрин Армиядин жергеяриз зверна. 1975-йисуз армиядай хтана, ада музучилищеда келун давамарна. 1978-йисуз анаг акъалтларна. Хъсан чирвилер аваз училище акъалтларай ам Къасумхурьун музшколадиз ракъурзава. Са йисалай ам школадин директорвиле тайнарзава. Къвалахдивай къерех тахъана, 2007-йисуз ада Дербентдин искусстводинни культурадин институтни акъалтларна. Къ. Къурбановалай неинки вичи регьбервал гузвай школа хуьз, гъакл ам виликни тухуз алакьна. Къе ана, акъалтзавай несилдиз музыкадин искусстводин рекъай алава образование гуз, гъавурда авай, яратмишунардай тегьерда къвалахзавай, сад хътин фикиррал алай муаллимрин коллективди зегьмет члугвазва.

Аялриз тамам чирвилер гунин карда муаллимрин коллективди пешекарвилей гъазурунин образованидин (предпрофессиональное образование) программаар туькьурнуниз къетлен фикир гузва. Лицензиядал, гьукматдин федеральный истемешунрал асаслу яз, школади музыкадин искусстводин хиле пешекар яз гъазурзавайбуруз халкъдин алатар, фортепиано, уф твадай (духовой), симерин алатар ва далдам ягъиз чирдай отделенийра чирвилер гузва. Вири программайриз лицензияр ава. И отделенийра къилин ва юкъван пешекарвиле образование авай 22 муаллимди зегьмет члугвазва. Абурукай 18 муаллимдиз - къилин дережа, пудаз 1-дережа ава.

Райондин музыкадин школада вилик йисара келай 9 кас, вузар акъалтларна, къвалахиз чпин хайи школадиз хтанва. Алай вахтунда ина 106 ученик ава. Абурукай фортепианодай - 23, члугъандай - 37, тардай - 12, кларнетдай - 7, аккордеондай - 18 ва далдам ягъиз чирунай 5 аялди чирвилер къачузва. Школадин дараматда - 7 ва умуми образованийрин школайра аялриз чирвилер гудай 10 класс кардик ква.

Музыкадин макандиз регьбервал гузвай кас яз, Къ. Къурбановаз школа вилик тухудай рехъ аквазва, коллективдин вилик акъвазнавай везифаяр дуьздаказ къилиз акъуддай планар туькьурзава. Чи арада хъайи суьгьбетдай малум хъайивал, вилик йисара адан патав вузар акъалтларнавай пешекарар къвезвай, абуру райондин къилин вилик хурера музыкадин школадин филиалар ачухунин месэла эцигун тлалабзавай. Гьелбетда, садлагъана пешекаррин тлалабунар къилиз акъудиз хъаначтлани, яваш-яваш, райондин руководстводин куьмекдалди, 1991- йисалай и школадин филиалар Вили Стлалдал, Курхурел, Герейханован 2-хурь, Цийи Макъа, Дарклуш-Къазмайрал ачухна. Алай вахтунда и хурерин жаванризни чирвилер къачудай мумкинвилер хъанва.

Школадиз регьбервал гузвай 43 йисан девирда Къазибег Шукурбеговича вич кар алакьдай, хъсан чирвилер, вичи дережадин тежриба авай муаллим ва руководитель тирди тестикарна.

Школадай экъечлала, чал Стлал Сулейманан райондин къилин сад лагъай заместитель Лацис Оружев гьалтна. Чун иниз атуьнин мурад-метлеб чир хъайила, ада школадикай ва адан регьбердикай вичин фикирарни лагъана: "Заз Къазибег Шукурбегович хъсан пешекар, зегьметдал, музыкадал рикл алай, руьгьдин къуватар авай инсан яз чиз ингъе 20 йис жезва. Ада школада пешекарин хъсан коллектив арадал гъанва, ана кутугай шартлар яратмишзава. Зегьметдин агалкъунриз килигна, гъам райондин руководстводин, гъам диде-бубайрин ва коллективдин патайни адаз гъурмет, авторитет ава".

Къ. Къурбанован гуьзчивилик кваз муаллимри ачух тарсар, отделенийрин заведующийрихъ галаз вахт-вахтунда совещанияр тухузва, месэлаяр гъалзава. Аялрин дидебубайрихъ галаз алакьа хуьзва, собранийрал важиблу месэлаяр веревирдзава. Са гафуналди, ина келунинни тербия гунин къвалах хъсан дережада эцигнава. Аялри ашкъи аваз чпин чирвилер къалурдай конкурсра иштиракзава, пишкешдин чкъарни къазва. Методикадин советдин къвалахизни еке фикир гузва. И жигъетдай РД-дин культурадин министрстводин келунинни методикадин центради школадиз "Акъалтзавай несилдиз хъсан чирвилер ва тербия гуз яргал йисара гъакъисагъвилелди зегьмет члугунай" грамота ганва.

Гъар йисуз районда, республикада киле тухузвай конкурсра аялри къалурзавай агалкъунар къвалахдин нетижа яз къаз жедя. Ик, школада устадвал хъажзавай аялар республикадин Г. Гъасанован тварунихъ галай конкурсдин "Милли члугъан", "Уф твадай алатар", "Кларнет" классрай са шумудра призе-

рарни дипломантар хъана. 2021-йисуз жаванрин арада далдам ва уф твадай алатар ягъунай республикадин конкурсда иштираккай 2-классда келзавай Марат Рустамов, Самир Балабегов, Мурад Мусаев (муаллим - Имир Балабегов) - 1 ва кларнет ягъунай 5-классда келзавай Фаргъад Абдулгъамидов (муаллим - Рагъиб Зейдуллаев) 2-чкйриз лайихлу хъана. Гъа и йисуз Дербентда милли ва халкъдин алатрин ансамблрин арада киле феи республикадин конкурсда Имир Балабегован гъилик далдамрай вердишвилер къачузвай школадин ансамблди 2-чка къуна.

2022- йисан 12-апрелдиз Махачкъалада музыкадин школайрин халкъдин алатрин отделенийра чирвилер къачузвай жаванрин арада киле феи республикадин конкурсда школадин члугъанчийрин ансамблди ва фортепиано ягъунай жаванрин арада киле феи конкурсда 1-класдин ученица Светлана Гъамидовади (муаллим - Рустам Расулов) 2-чкйар къуна.

Къазибег Шукурбеговичан пешекарвиле дережадиз ва муаллимрин гъакъисагъ зегьметдиз килигна, райондин аялрин музшкола республикадин алава образованидин идарайрин арада хъсанбурун жергеда ава. Школадиз агалкъунар гъиз зегьмет члугвазвай муаллимрин жергеда кларнетдай тарс гузвай Рагъиб Зейдуллаев, члугъандай ва фортепианодай - Рустам Расулов, аккордеондай - Виталик Пирсенов, халкъдин алатрин ансамблдин ва хордин дирижер Мусаиб Сейфуллаев ва масабур ава.

Яргал йисара гъакъисагъвилелди зегьмет члугунай, культура вилик тухуник ва яшайишдин месэлаяр гъалуник лайихлу пай кутунай, Россиядин культурадин работникрин профсоюздин Центральный комитетдин Президиумдин къарардалди, Къазибег Шукурбеговичаз Гъурметдин грамота ганва. Райондин руководстводин районда киле физвай вири мярекатра активвилелди иштиракунай, акъалтзавай несилдиз музыкадинни гуьзелвилеин (эстетикадин) тербия гуник еке пай кутунай ва школадин аялри къазанмишнавай агалкъунриз килигна, адан ва коллективдин зегьмет са шумудра шабагъралди кьейдна.

Республикадин вилик лайихлувилерай Къазибег Къурбановаз "Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник" лагъай гъурметдин твар ганва. Ам райондин культурадин отделдин эксперттин комиссиядик, муаллимрин аттестация тухузвай экспертрин дестедик ква.

Къазибег Шукурбегович кларнет ядай хъсан устадин я. Гъеле 1987-йисан сифте килерай ада "Рычал" твар алаз ансамбль арадал гъана, адаз къенин юкъузни регьбервал гузва. Ансамблдин твар-ван Дагъустандилай къецени акъатнава. Адан коллективдиз шад мярекатар киле тухуз эверзава. Дагъустандин халкъдин артист Суьлгъия Гъажиевадихъ ва маса манидаррихъ галаз са шумуд концертни лентиниз къачуна.

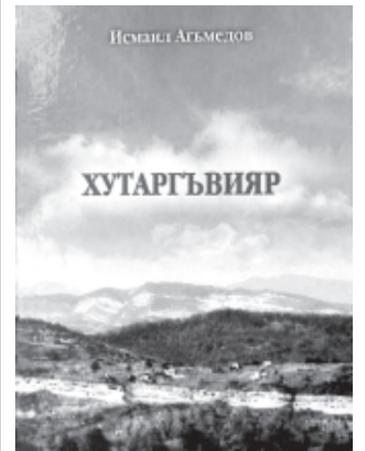
Районда, республикада гъурмет ва авторитет авай пешекар хъиз, Къазибег Къурбанов туькьуй хизандин къилини я. Ада вичин уьмуьрдин юлдаш, райондин къилин библиотекадин аялрин ктабрин отделдин заведующий Марал Зугъумовнадихъ галаз санал вад аял члехи авуна. Къве гадади музыкадин училище акъалтларна, бубадин рехъ давамарзава. Къазимегамед - "Эксклюзив", Алимегъамед "Созвездие" ансамблрин руководителар я. Гъевчи руш Суьлгъияди музыкадин школада тарсар гузва. Рушари - Ильгъандини Балаханума педучилищерай акъалтларна, школайра зегьмет члугвазва. Виридахъ чпин хизанар ава. Гъар са велелди бубадизни бадедиз къве-къве хтул багъишнава. Къуй куь хизан мадни хушбахтлу, регьбервал гузвай школадихъни еке агалкъунар хъурай!

Цийи ктабар

Хазран КЪАСУМОВ

И йикъара заз Эминхурьай тир Исмаил АГЪМЕДОВА ва агъа-стлалви Рамазан ДАДАШЕВА чпин цийи ктабар - "Хутаргъар" ва "Мехъерин шурва" - савкъат яз гана.

Абур Махачкъалада "Мавел" чапханада акъуднава. Ктабрин редакторвал республикада машгъур журналист ва публицист Нариман Ибрагъимова авуна.

224 чиникай ибарат тир "Хутаргъар" ктабрин автор яргал йисара "Аламинский" совхозда бригадирвиле ва профсоюздин комитетдин председателвиле къвалахай хутаргъви Исмаил Агъмедов я. Са шумуд йисан вилик ада вичин хайи хуьруькай "Хутаргъар" твар алаз сад лагъай ктаб акъуднай.

И. Агъмедова вичин хуьруьнвиар тир 170 касдикай делилар ва абурун шикилар къватна, "Хутаргъвиар" ктаб чагдай акъудна. Ам "Хуьруькай", "Пирерикай ва мискинрикай", "Яру партизанар", "Дяведин иштиракчийар", "Къизгъин чайра хъайибур", "Алимар", "Спортсменар", "Духтурар", "Муаллимар", "Хуьруьн майишатдин пешекарар", "Игит дидеяр", "Культурадик пай кутурбуру", "Шириар" килерикай ибарат я.

Ктабда Хутаргърин хуьруьхъ, адан тебиатдин гуьзел ва тарихдин чкайрихъ галаз алакьалу хейлин шикиларни ганва.

Исмаил Агъмедова ктаб акъудуниз пулунин такъатралди куьмек гунай хутаргъви кьегъал ва мерд хва Шагълаз Асахановаз сагърай лугъузва.

* * *

"Мехъерин шурва" Рамазан Дадашеван къелемдикай хкатнавай 3-ктаб я. Ана Р. Дадашева эхиримжи йисара хъенвай гъикаяяр гъатнава.

"Мехъерин шурва" ктаб яцлужилдер алаз, 150 экземплярдин къадарда аваз акъуднава.

Исмаил Агъмедоваз ва Рамазан Дадашеваз цийи ктабар мубарак авунихъ галаз сад хъиз, чаз абурухъ мягъкем сагъламвал, яратмишунрин рекъе мадни еке агалкъунар хъана къанзава.

Чаз кхъизва

“Гуьрметлу “Лезги газетдин” редакция! Кез кхъиниз мажбур хъанвайди Мегьарамд-хуьруьн райондин Самурдин хуьруьн агьали Бабаева Шагьумагъа я. Сир туш, гьар са затлуни кьимет йикъандавай-кьуз хкаж жезва. Кьвалахдай чка тахьайла, чун хизан хуьн патал багъбустанда, майишатда зегьмет члугунал машгьул я. Кьвалахна хтайла, алай пек-партал лацу ранг янавайди хъиз жезва. Векьиз, тарариз, сала канвай вири майвайриз, набататриз лацу шагьал янава. Шагьалдал куьлуь, цицери ухшамаш лацу гьашаратар ала. Абуру чеб алай затларин (пешерин, емишрин) миже хъвазва, абур кьурурзава. Советрин девирда, тамариз, багьлариз, салариз самолетри - “кукурузникри” дарманар ягъиз, зиянкар гьашаратар тергзавайди тир. А крар гила амач.

Чи уьлкведин сергьятрив гвай кьецепатан уьлквейра гьар жуьредин азарар майдандиз акьуддай биологаторияр гзаф ава лугьузва. Ихтин азар пайда хъана им кьвед лагьай йис я. Ам гьик, гьинай атайди ятла, завай лугьуз жедач. За са шумуд агрономдивайни хабарар кьуна. Абурувайни тайин жаваб жагъун тавурла, зун гзетдиз кхъиниз мажбур хъанва. Чуру азардин виллик пад кьун тавуртла, чун кьеве гьатда. Чаз кьевей са чара кланзава”.

Чара кланзава

Месэладиз талукъ яз чна Мегьарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Къазмайрилай тир хуьруьн майишатдин илимрин кандидат, АНИРР-дин академик ва “Лезги газетдин” амадаг **Теймур Гьабетулаевич ГЪАБИБОВАВАЙ** баянар гун тлабна. Ингье ада вуч лагьанатла:

“И азар (зиянкар гьашарат) ции чна районда, дугьриданни, геьенш майданра чкнава. Зиянкар гьашаратдин твар “Лацу цикада” я. Ам чиниз Европадин ва Кьиблепатан Америкадин уьлквейрай атанва.

Гьашаратди гузвай зиян адакай ибарат я хьи, набататдин пешер (емишар) недайла, ада алкидай, памбагдиз ухшар са шей чара ийизва. Ада лагьайтла, пешерин винел патар тамамдиз кьазва ва набататдивай “нефес” кьачуз жезвач. Са кьадар вахт алатайла, и чкайрал, руьхь чукурнавай хъиз, мурс пайда жезва ва, фотосинтездиз манивал ийиз, ада набатат кьурурзава. Са сезондин вахтунда и цицери 2-3 несил артмиш жезва.

Зиянкар и гьашаратдихъ галаз женг набататди (тарци) гьеле клумпар, яни тлурар, ачухдалди, гатфарихъ “Препарат 30” дарман ягъунилай башламишна кланда. Идалай кьулукъ вилик пад кьун патал нубатдалди “Золон”, “Волиам Флекси”, “Актара” дарманар ягъун лазим я. Зулуьхъай, пешер авахьайдалай кьулукъ, “Брунька” дарманни хъяна кланда.

Къейд ийиз кланзава хьи, и зиянкардихъ галаз женг члугун, дугьриданни, регьят кар туш - ам фад чклизва ва еке майданра зиянар гузва. Гьаниз килигна, виридалайни хъсан кар виликамаз, абур гьеле гзаф майданра пайда жедалди, серенжемар кьабулун я. Эгер патарив гвай чкайра зиянкар пайда хъанватла, жуван багьдин, бустандин кьайгъу виликамаз члугуна кланда. Самолетри дарманар ягъуникай рахайтла, алай вахтунда геьенш майданра тамамарзавай и кар анжах цицери (саранча) галаз женгина гьик хъана ишлемишзава. Чи патара гьавадай тамариз, чуьлпериз дарманар 80-йисаралди язавайди тир. Кьилдин ксарин майишатри дарманар Хасавюртдай кьезвай тракторрин куьмекдалди язавай”.

Гьа са вахтунда чун Мегьарамдхуьруьн райондин “Хуьруьн майишатдин отдел” МКУ-дин директор **Артур ГЪАЖИЕВАХЪ** галаз алакьалу хъана. Гьавурда гьатайвал, чкайрилай вахтунда хабар тагун ва набататар зиянкар гьашаратрикай, азаррикай хуьдай кьулугъ Дербентдиз хутахун себей яз, цийи жуьре зиянкардин аксина серенжемар гьелелиг кьабулнавач. Алай вахтунда муниципалитетдин хуьруьн майишатдин отдел лазим тир идарайрихъ галаз алакьада ава ва серенжемар кьабулунин кьайгъуда ава.

Нетижаяр кьуна

Чи мухбир

Стал Сулейманан районда гьевчи ва юкьван карчивилин векилрин арада кьиле тухвай “Йисан карчи” конкурсдин нетижаяр кьуна.

Рикел хкин, муниципалитетдин администрациядин финансини эконо-

микадин управлениди тешкилнавай и конкурсдин макьсад районда карчивилин хел виликди тухуниз куьмек гуникай, карчивилин виридалайни хъсан тежрибаяр винел акьудуникай ва раиж авуникай, гьевчи ва юкьван карчивилин виридалайни нетижалу карханаяр, гьакни налогрин “Пешекар дуллухдилай налог” махсус кьайдадалди кьва-

лахзавай кьилдин ксар гьевесламуникай ибарат я. Конкурсдиз арзаяр алай йисан майдиз кьабулиз башламишна. Конкурсдин гьалибчияр ва пишкешриз лайихлу хьайибур вири терефрихъай кьимет гайидалай кьулукъ хьайи баллрин кьадардиз килигна хъана. Кьимет гудайла, асул гьисабдай 2021-йисуз авур кьвалахдал бинеламиш хъана.

Ик, конкурсдин гьалибчи лежбервилини фермервилин майишатдин (КФХ) регьбер **Рахим ГЪАЙВАЗОВ** хъана. Пишкешдин чкайриз кьилдин карчи тир **Муслим ЖАБРАИЛОВ** ва КФХ-дин регьбер **Заур КЪАМБЕРОВ** лайихлу хъана.

Пишкешар гуни мярекат 18-июлдин Стал Сулейманан райондин администрациядин дараматда кьиле фена. Конкурсдин финалдиз акъатай карчийриз сертификат ва кьиметлу пишкешар гана, хабар гузва райондин информацийдин кьулугъди.

Муниципалитетдин кьил Саид Темирханова карчийриз райондин экономика еримлу авунин кардик пай кутунай, алакьада аваз ва мергьяматлу крар рикелай ракур тавуна кьвалахунай сагърай лагьана ва гележегда мадни еке проектрал машгьул жедай мумкинвилер ачух хьун алхишна.

Ширин кьарпузар

Хазран КЪАСУМОВ

Чи уьлкведал илитнавай кьадагьайрин шартлара Стал Сулейманан райондин хуьруьн майишатдин карханайри, лежбервилини фермервилин майишатри ва арендаторри дурумлу экономика арадал гун патал намуслу-даказ зегьмет члугвазва. Гатун и йикъара абуру агакьнавай беьгер вахтунда ва пучвилер авачиз кватл хьувунал вири кьуватар желбнава.

Алай йисуз районда 65 гектарда кьарпузар ва гатун халияр канва. Салара хъсан беьгер дигмиш хъанва.

Райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальник Къазиагьмед Къазиагьмедовахъ галаз санал чун Дарклуш-Къазмайрал арендатор **Надир КЪАДИМОВАН** (шикилда) халийрин салаз фена. Ада 10 гектарда кьарпузар канва. Абуру кватл хьувунин ва муьштерийрал агакьарунин кьвалахарни тешкиллувал ва еришар аваз кьиле физва.

- Алай йисуз гьар са гадай 55-60 тонн кьарпузар хьун гьузлемишзава, - лугьузва Надир Къадимов. - Атай кьарпузар чна Дербентда, Къасумхурел, Цийи Макьарал ва маса чкайра маса гузва. Къасумхурел тешкилай хуьруьн майишатдин мекердани за и йикъара маса гана. Салаз кьез, кьарпузар маса

кьачуна, тухузвай муьштерийрин кьадарни тамил туш.

Малум хьайивал, Н.Къадимова кьарпузар ва гатун халияр гьасилиз 6 лагьай йис я. И рекьай адахъ хъсан тежриба ава.

- Райондин мулкунал гьасилзавай кьарпузар ва гатун халияр масанрай гьизвайбуралай неинки чпин акунралди, гьакл дадуналди, экологиядин жигьетдай михьвилелдини тафаватлу я, - лугьузва Къ.Къазиагьмедова.

Районда кьарпузар ва гатун халияр кватл хьувунин кьвалахар давам жезва.

655 агъзур тонн гьазурнава

Дагъустанданда гьар йисуз 1,5 миллион тонндай гзаф веькер гьазурзава. Малариз алаф патал язавай гзаф йисарин веькер цазвай майданри республикада тахминан 80 агъзур гектар кьазва, са йисанбуру - 50 агъзур гектардив агакьна. 160 агъзур гектардидай гзаф чил тлебии веьк ядай чкайрал гьалтзава.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи июлдин сифтегьан декададин эхирра кьунвай тамам тушир делилралди, Дагъустанда алай вахтунда 684 агъзур тонн алафар, гьа гьисабдай яз 655 агъзур тонн веькер гьазурнава. Виридалайни хъсан агалкьунар Кьизляр, Хасавюрт, Бабаюрт ва Тарумовский районрихъ ава.

Алафар гьазурунин кьвалах давам жезва. Цинин гатфар ва гатун звел, алатай йисав геькигайла, са акьван кьурагьбур

хъанач. И карди веькер гьазурзавай чкайра гьалариз хъсан патухъай тагьсирна.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин информацийдин кьулугъди кьетлендаказ кьейдзавай майишатрин арада Кьизляр райондин Речное хуьре авай “Серкеров” КФХ ава. Некледин суьрсет гьазурунал машгьул малдарвилин и майишатда гьар жуьре жинсерин гзаф кьадар малар ава. Лежбер патал гад куьруьди тирди фикирда кьуна, ина бес кьадар алафар гьазурун патал худда кьвалах кьиле тухузва. Асул гьисабдай веькер тлебии веькин чкайрай язава. Гьар юкьуз майишатда 2 агъзур туьк кьван кватлзава.

Гъажибег Гъажибегован - 120 йис

Халкъдин баркаллу хва

Майрудин БАБАХАНОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Гъар са халкъдин тарихда ватан патал хейлин баркалла алай крар авур, амма гегенш къатарин арада вичин твар артух машгур тушир къегъал рухвар ава. Лезги халкъдин тарихда ахтинбурукай сад **ГЪАЖИБЕГОВ** Гъажибег Агъмедханович я. Ам 1902-йисан 11-мартдиз Ахцегърин хуьре, кеспи ийиз Бакудиз физ-хквезвай лежбердин хизанда дидедиз хъана. 1912-йисуз бубади ам Ахцегърин къеледа авай светский къве синифдин мектебдик кутуна. Амма 1917-йисуз, дидени, бубани рагъметдиз фейила, келунихъ гудай гъакъи тахъун себеб яз, Гъажибег школа гадаруниз мажбур хъана. Жегилди, батраквал ийиз, къил хуьз башламишна. Амма хци къатлунар авай гададин мурад келунар давамарун тир. И макъсадалди 1920-йисуз ам са жерге хуьрун-вийрихъ галаз Дагъустандин виликан меркез тир Темир-Хан-Шурадиз рекъе гъатзава. Муракаб йисар тир абур Дагъустанда, къуд пата ягъун-къиникъ, тараш-талан тир авайди. Ятлани Гъажибег сергердан хъанач: большевикрин партиядин жергейрик экечна, инкъилабдин гъерекатра иштиракна. Гъа йисуз Москвадин фялейриз пишкешар гъаз физвай "Яру поезд" хуьзвайбурун дестедик кваз меркездиз феи ахцегъви гада къулухъ хтанач, келунар давамарун патал Москвада акъвазна. Сифте Шаркъ патан зегъметчийрин университетда, ахпани Свердлован тварцихъ галай, уьлкведа сад лагъай партийный школада чирвилер къачуна. 1926-йисуз Кьиблепатан илимдин ахтармишунрин институтдин аспирантурадик экечна. Ина Гъажибегова чаларин илимдин рекъай дерин чирвилер къачуна, латин гъарфарин бинедаллаз лезги алфавит арадал гъунин къвалахдив эгечна ва ам къилизни акъудна. Ам гъа девирда чи халкъ патал лап важиблу вакъиа тир.

1923-йисуз партиядин Дагобкомди "О языке и национализации советского аппарата" лугъудай къарар къабулнавай. Ана Дагъустандин халкъар патал сад тир туьрк члал арадал гъун герек тирди тестикарнавай. Партияди къалурнавай и рекъихъ пара терефдарарни авай, гъа жергедай яз лезгийрин арадани: гъа девирдин чи интеллигенциядин саки вири векилар Бакудихъ галаз алакъяр авай-бур тир эхир. Муькуь патахъай, а девирда партиядин рекъиз акси фин хатасуз карни тушир. Ятлани Дагъустандин халкъарин арада чкадин члаларал къинар арадал гъунин, партиядин таблигъат, чкадин члалар бинедиз къачуна, къиле тухунин терефдарарни авай. Ахтинбурукай сад Гъажибег Гъажибеговни тир. Гъеле 1925-йисуз, гъа члавуз Москвада келзавай са жерге лезги студентарни галаз, ада милли къватлал тешкилнавай. Кружокдин членри чпин къвалахда хайи члал ахтармишуниз ва вилик тухудай рекъер жагъуруниз, лезгийрин сивин яратмишунар, шаиррин эсерар къватлуниз къилин фикир гузвай. Абурун алахъунар себеб яз, 1927-йисуз "Лезги шаирин шаирар" твар алаз Етим Эминан, Стлал Сулейманан, къасум-хуьрунви Гъажидин хва Султанан ва масабурун эсеррин ктаб чапдай акъатнай. Ам лезги литературадин эсерар авай басмадин сад лагъай ктаб тир. Чпи ийизвай къвалахдикай кружокдин регъбер Гъажибег Гъажибегова гъа йисара ДагЦИК-дин председатель Нажмудин Самурскийдиз са шумуд чарни къхъанай. Абурукай сада ихътин гафарни авай: "... Къвалах чна гаталди гизлидаказ тухуда, гаталай къулухъ ачухдаказ ва еке ашкъьдалди давамарда". И чар 1937-йисуз ам къхъейданни ва къачурданни уьмуьрра чулава тагъмадиз элкъвенай: миллетбазвилини тахсир илитна, абур къведни дустагънай.

Меркезда чирвилер къачуна, Дагъустандиз хтай жегъил алимди вичин фикирар къилиз акъудиз башламишна. Вичиз хас тир къайдада - къастуналди ва галатун тийижиз, сифтегъан лезги газет "Цийи дунья", лезги литературадин журнал "Яру гъед", сиясатдин журнал "Коммунист мариф" арадал гъанай ва абуруз регъбервалнай. Етим Эминан ва Стлал Сулейманан хкъягъай эсерин ктабар, лезги жегъил шаирин "Сифте камар" къватлал гъазурнай ва чапдай акъуднай. Школайра келзавай аялар патал лезги члалан сифтегъан ктабар къхъанай.

А йисара Гъажибег Гъажибегова Дагъустандин эдебиятдин уьмуьрдани иштиракзавай. Етим Эминан яратмишунрихъ вири Дагъустандин дережада къиметлувал авайди субутзавай, Стлал Сулейманан Дагъустандин советрин литературадин бине кутур шаир тирди тестикарзавай хейлин макъалаяр акъуднай алимди республикадин газетризни журналриз. Стлал Сулейманахъ галаз ада инсанвилни барадай бубадихъ хъиз, яратмишунрал гъалтайла, чехи шаирдихъ хъиз рафтарвал хуьзвай. Наталья Капиевади вичин "Михъи-михъелай кечирмишай уьмуьр" ктабда рикел хкизвайвал, ада саки йифера ксун тийиз, Стлал Сулейманан мецелай шаирдин шиирар хкъиз хъанай. Урус члалаз элкъуьрун патал Сулейманан саки вири шиирар цларба-цлар таржума авурдини Гъажибег Гъажибегов тирди садазни сир туш. Тебиатдин къанун я: гъар са экъуьнихъ вичин хъенарни жеда. Исаятдани къутягъ тахъанвай, Сулейманан шаирвилдин дережа агъузари алахънавай, "ам шаир ваъ, ашукъ тир" лугъудай къундарма тестикуьнриз сифте яз акси акъвазай касни Гъажибег Гъажибегов тир.

1937-йисуз, Гъажибегов Гъажибег дустагънава лагъай хабар агакъайла, начагъдиз месе авай Сулейманан буба, садазни яб тагана, халкъдин душман я лагъана дустагънавай Гъажибег "азад ийиз" Махачкъаладиз фенай. Амма къилиз акъатначир шаирдин мурад. Гуьгуьлар михъиз хана, хуьруьз хтай са тилим вахтунулай ам рагъметдиз фенай.

Гъажибег Гъажибегов лезгийрин арада сифтегъан драматургни тирди рикелай ракъурна жедач: ада 1928-йисуз "Адетрин къармахра" ва 1931-йисуз "Колхоз" пьесалярни теснифнай.

Республикадин гъукумдаррини гъа йисара жегъил алимдин чирвилериз ва алакъунриз кутугай къимет гузвай: ам Милли медениятдин институтдин директордин заместителдин къуллугъдал тайинарнавай, гъа са вахтунда ада гъа институтдин члаларин сектордизни регъбервал гузвай. 1936-йисуз, Дагъустанда сад лагъайди яз педагогикадин илимрин кандидатвилдин дережа къачурла, адакай институтдин директорни хъанай.

Амма, гъайиф хъи, алатай асирдин 30-йисарин эхирра, уьлкведа репрессийрин девир алукайла, советрин гъукуматдиз акси миллетбазвилини фикирар гъай "троцкист" я лагъана, къанни цувад йиса авай жегъил алим къунай. Уьмуьрдин юлдаш Зулейха Султанова комсомолдай, келзавай пединститутдай, гъатта къвалерайни кваз акъудна, чукурнай. Бакудиз катуниз мажбур хъанай кесиб дишегъли. Гъажибег Гъажибеговаз муьжубд йисан кар атланай. 1941-йисан январдин вацра Коми АССР-дин Кожва поселокдин дустагъханада чи халкъдин баркаллу хва къанчанакъ рецидивистри яна къенай.

1959-йисан 18-майдиз СКВО-дин военный трибуналди Гъажибег Гъажибегов са тахсирни квачирди яз гъисабнай, адан михъи тварцел законсуз вегъей чулава леке алуднай. Вичиз ватандин накъварик фаракъат хъун къисметначлани, адан руьгъдин ялавди хайи халкъдин гъар са дердидар ватангълидиз чим гузва.

Райсудин НАБИЕВ

Стлал Сулейманан райондин 40 хуьруьн арада Курхуьр са шумуд терефдихъай тафаватлу жезва. Гуьрчегни я ам, девлетлуни. Иллаки хъсан дегишвилер адахъ эхиримжи йисара хъанва. И крарал чна, хуьруьнбуру, дамахзава, патанбуруни чаз "чухсагъул квез, ахтин авадан хуьр арадал гъана, хуьзвай" лугъузва.

Хуьр 200 гектардила артух майдан къазвай къацу багъларин юкъва экля хъанва. Ина са агъурдава агакъна майишатар, 740 къвал ава. Амма хуьруьн къилин девлет инсанар я. Абуруни ина 4000-далай артух хъиз яшамиш жезва.

Гаф кватайла, талгъана жедач, Курхуьр муаллимрин хуьр яз фадлай машгур я. Инай акъатнавай муаллимрин гъадар 200-лай алатнава. Мирзефероврин, Шагъпазоврин, Абдулазизоврин, Пашаеврин, Адилловрин, Межидоврин, Шихрагъимоврин ва маса хизанра гъарда 5-8 кас муаллимар ава. Зегъметдин, дяведин ветеран Гъажиев Мегъамедан хизанда - 22 кас.

нилай Азим армиядин жергейриз тухвана. Ада Севастополда къуллугъна. Ина, "Ворошилов" твар алай крейсерада адалай 8,9-классар келна къутягъиз алакъна. 10-класс лагъайтла, 1954-йисуз Севастополдин ийфен мектебда акъалтарна. И йисара ам вичикай муаллим хъунин фикирдал мадни келви хъана.

Армиядай хтайла, заочникаказ келун патал ДГУ-дин биологиядин факультетдик экечна. 1964-йисуз ДГУ акъалтарна. Келзавай йиса-

90 лагъай гад къаршиламишна

Вири и муаллимри чпин вахтара, исаятдани бегъерлудаказ, яратмишдай тегъерда зегъмет чугуна ва муаллимрин жергеяр къалинард-дйвал авуна.

Чна инал вичикай ихтилат куднавай **АДИЛОВ АЗИМ АДИЛОВИЧ** 1932-йисан 1-июлдиз колхозчи Адиланни Айсатан хизанда дуньядал атана. Гъевечли члавуз ам къал квай, надинж аял тир. Чехи жердавай къилихар секинвилехъ дегиш хъана. Чехибуруз ам гзаф къандай. Адан дах Адил акъуллу, вичин гафунал кевиз акъваздай, гъахъвал къандай, дуьз фикиррал алай итим тир. Хуьре колхоз тешкилдайла, ада гзафбуруз гафуналдини кардалди кумекар ганай. Колхоздиз атайбур ягъалмиш хъанач, къазанмишай гъалал фу неж, хизанни динжериз, яшамиш хъана, Адилаз чухсагъул лугъузва. Келлиз-кхъиз адаз чизвачиртлани, Адил хци къатлунар, фагъум-фикир авай, дуьз кас тир. Адил Адиллов гзаф йисара колхоздин правленийдин член хъана, майишадди гъасилзавай техилприн, емишрин, некледин ва маса шейэрин къадар хуьнин, ери ахтармишунин инспекторвиле тайинарнай. Колхоздин хсусиятдик, лугъудайвал, тлб къдай кас жедачир, гъахътин кевивал-къайда туна, девирдин истемешунар къилиз акъудна.

Вичин хва Азиман тербиядизни, келунин месэладизни ада гзаф фикир гана. Са бубат яшдив агакъайла, келунрихъ ада вичини ялиз акъвазай. Къуншидаллай избачдай (изба-читальня) хуьчуьк кутуна, газетар, журналар, Сулейманакай акъуднавай ктабар гъаз хкведай къвализ. Хурухъди къаткана, абуруз килигиз жедай. Муьквара вичин 90 йисан юбилей къаршиламишай Азим Адилловича гъевечлизамаз вичиз муаллимвилдин рехъ хкъанай. Аял яз, ам къвализ муьквара тир хуьруьн 7 йисан мектебдиз фидай, цларал алай затлариз килигдай, муаллим акурла, са къерех хъана, къилелайни хутлундай. Мектебдиз фидай яшдив агакъайла, ам еке ашкъидивди аниз фена. 7 йисан мектеб Азима 1949-йисуз къутягъна. Чехи классра келун патал ам Къасумхуьрел фена. Са къадар вахту-

ра ада, йикъан ва йифен вахтарани тарсар гуз, мектебдин счетоводвилени къвалахиз хъанай.

1958-1962-йисара муаллим-биолог яз, ада Нуьцлугъа, Ялцугъа, Арагъа къвалахна. 1962-йисалай Азим муаллим вичин хайи хуьруьн юкъван мектебдиз хтана. Адакай биологиядай дерин чирвилер, абур аялар агакъардай алакъунар авай, са гафуналди, хъсан муаллим хъанвай. Мектебда ада, хъсандиказ тадаракламишна, биологиядин чешелу кабинет арадал гъана. Адан гъар са тарс сад масадлай тафаватлу жедай. Адан тежриба чирун, раиж авур патал мектебда совещанияр, семинарар гзаф хъанай, республикадин министерстводи махсус бюллетенар, плакатарни акъуднай. Азим Адилловича рикл алай пешедиз 50 йисалай гзаф уьмуьр бахшна. Сифте нубатда ада аялриз тебиатдикай, ам гъикл хуьдатла чирна, зиян крарикай яргъазна. Ада тарсар гайи жегъилрикай гъар жуьредин рекъерай лап хъсан пешекарар къатнава. Абуру муьквал-муьквал Азим Адилловичан патав къвезва, чпин муаллимдиз сагърай лугъузва.

Азим Адиллович гзаф грамотайрин, дипломрин ва маса шабагърин сагъиб я. 1986-йисуз адаз Зегъметдин Яру Пайдахдин орден, 1999-йисуз "РД-дин лайихлу муаллим" лагъай твар гана. Хуьруьн советдин, райсоветдин депутат, мектебдин партиядин, профсоюздин организацийрин къиле хъайи Азим Адиллович патал 1983-йисни рикел аламукъдайди хъана. Адан яратмишдай къвалах СССР-дин просвещенидин министерстводин Гуььрметдин грамота гуналди къейдна.

Азим Адилловичан 90 йисан юбилейдин мярекатдал адаз тебрикдин ва алхишрин чими келимаяр лагъайбурун арада Дагъустандин халкъдин муаллим Алхасов Небиюлагъ Абдурагъимовични (ам мектебдин завучни, директорни хъана) авай. Юбилярдин гуьгуьлар адан 12 хтулдин 10 птулди ачухарзава. Вичин веледар адаз 4 гадани 2 руш ава. Вири чпин хизанар аваз бахтлу я. 100 йисан юбилейни къейддай сагъламвал хуьрай, гуььрметлу муаллим!

С.Меликован буйругъ

Чи мухбир

Алатай гъафтеда Къурагъ районда мугъманвиле авайла, Сергей Меликов ина здравоохранение вилик физвай гъалдихъ галазни таниш хъана.

Къепирдал С.Меликов участкадин больницадиз килигна. Амбулаториядивай агъалирин истемешунриз жаваб гуз жезвач. Ам авай дарамат акъван куьгъне хъанва хьи, анаг капиталнидаказ ремонт ийиз жедай гъалда амач. Ихътин члуру шартлар арадал атанвайвилля амбулаторияда алай аямдин тадаракар эцигиз, абурукай менфят къачуз жезвач. Амбулаториядин коллективди Сергей Меликовавай хуьре цийи больница эцигун тлалабна. Региондин Къили и месэла гъалун хиве къуна.

Агъалирин сагъламвал хуьнин рекъе авай мумкинвилерихъ галаз Сергей Меликов Къурагъ райондин центральный больницадиз ва поликлиникадиз финалди таниш хъана. Къурагърин ЦРБдин дарамат (ана 55 чарпай ава), амайбурув гекъигайла, алай аямдив къунвай дараматда кардик ква. Рентген-кабинетдалди, хуси лабораториядалди, физкабинетдалди, УЗИ-дин ва диагностикадин аппаратралди таъмин тир анаг, са сменада 185 кас къабулдай мумкинвал авай поликлиникадин дарамат (сборно-щитовой) писди туш. Амма, поликлиникадин дараматда капиталный ремонт киле тухун тавурди, гъакни алай аямдин истемешунриз жаваб гузвай санитариядин шартлар тахун фикирда къуналди, медицинадин цийи объект эцигунин месэла къарагъарна. Идахъ галаз алакьалу яз, Сергей Меликова Муги хуьруьн чешнедалди модульный больница эцигунин месэладиз килигун хиве къуна. Рикел хкин: региондин Къили модульный больницайрин конструкторийрин еридиз ва эцигунин къулайвиле Акуша районда къвалахдин рекъяй мугъманвиле авайла къимет ганай.

Къурагъ районда авайла Сергей Меликова медперсоналди хъ галаз сугъбетарна ва коронавирусдин тлугъвалдин девирда члуру зегъметдай сагърай лагъана. Региондин Къилин фикирдалди, санлай къачурла, къенин юкъуз районда здравоохранение вилик физва.

Цийи тадарак

Регина СЕМЕДОВА

Дагъустандин здравоохраненидин министрстводи мукъвар Дербент шегъердин центральный больницада (ЦГБ) ишлемешиз вахкудай ангиографиядин комплексди Къиблепатан Дагъустандин гзаф къадар агъалирин уьмуьр хаталувилик хкудиз кумекда. РД-дин здравоохраненидин министрстводи зурба и техника РФ-дин Гъукуматдин резервдин фондунин такъатрин гъисабдай маса къачунва.

- Цийи тадараки риклин, къилин мефтледи, гъилеринни къачерин, руфунин органрин ва икI мад дамаррин гъал ахтармишдай, азар пайда хъайи дамаррал, абур атлун тавуна, операцияр киле тухудай еке мумкинвилер ачухзава. Сифтени-сифте ида риклинни дамаррин азаррин, гъа гъисабдай яз инфаркт арадал атуниин ва инсан денбеден къинин вилик пад къаз кумекда. Ихътин тадарак республикадин къиблепатан мулкарал яшамеш жезвай агъалирииз мукъва хъуни риклин ва къилин мефтледи дамаррал къеви хъайи (закупорка) дуьшуьшра тади гъалда абурув кумек агакъардай, идалди абур ажалдин къармахрай акъуддай мумкинвал гузва, - къейдна Дагъустандин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади.

Цийи тадаракин кумекдалди агъадихъ галай ахтармишунар къилиз акъудиз жезва:

- ✓ коронарография (риклин дамаррин гъал ахтармишун),
- ✓ церебральная ангиография (къилин мефтледи дамаррал ахтармишун),
- ✓ аортография, артериография (къачерин ва гъилерин дамаррин гъал ахтармишун) ва икI мад.

Ангиографиядин цийи тадарак кардик акаатайла, адал дамаррал операцияр киле тухудай 5 хирургди къвалахда.

И тадарак кардик акаатайла, са жерге операцияр, гъа гъисабдай яз гуьтлуь хъанвай дамарда стенг тваз, иви акъвазариз (мисал яз, геморрагический инсульт ва я къилин мефтледи дамарда аневризма авайла), тромбар (ивидин лахтаяр) акъудиз (мисал яз, риклин, къилин мефтледи, руфунин органрин дамаррай) жеда.

Масуб МАГЪМУДОВ

2016-йисан июлдин варз тир. Зи хтулдин кефийар члуру хъана, ам духтурдин патав тухвана къанзавай. Зани зи уьмуьрдин юлдаш Гуьлагъади хтул СтIал Сулейманан райондин центральный больницадин садакай масадак акатдай азаррин отделенидин заведующий Саид Саидован патав тухун меслятна. Зи дуст Саид духтурдин ери-бине Докъузпара райондин Миграгъай я. Мединститут куьтягъайла, ам чи райондин больницадиз рекъе тунай. Ада Къасумхуьрел къвалер эцигна, ина адан аялар члехи хъана, гила абурузни чпин хизанар хъанва. Саид духтур миграгъви тирди лап тIимил инсанриз чида. Вахт санал акъвазнавач. Яргъал йисара зегъмет члуру Дагъустан Республикадин лайихлу духтур лагъай тIварцин сагъиб С.Саидов алай вахтунда пенсиядиз экъечнава. Адалай районэгийри гъамиша разивална. Куьмек къанз, къвализ фейибурузни адан патай садрани "ваъ" хъанач, гилани лугъузвач. Сагърай вич! Ам жегъил духтурриз хъсан чешне я...

Махачкъалада меакадемияда къелдай вахтунда Салигъат са мехъерик фена. Ина ам ДГУ-дин экономикадин факультетда къелзавай къасумхуьруьнви, хъсан акунар авай жегъил Надирахъ галаз таниш хъана. Адан буба Валентин Халидова а чIавуз СтIал Сулейманан райондин госбанкдиз регъбервал гузвай. Надира юкъван школа лап хъсан къиметралди куьтягънавай. Къени къилихрин къегъалдин рикле мехъерик таниш хъайи руш гъатна, чпиз чеб хуш хъана. Вахтар физвай, абурун муьгъуббатни къвердавай къуватлу жезвай. Надира Салигъат Махачкъалада яшамеш жезвай вичин баде Минаятан патав тухвана, абур танишарна, чпин гъиссерикай хабар гана. Минаят бадедиз Салигъат акунмазди бегенмиш хъана. Ада жегъилрииз, гъикъван четинвилер хъайитлани, къастунал къевиз акъвазунин, садаз сад рикливай къанятла, мехъер авунин, цийи хизан арадал гъунин меслятна гана. Надиран Салигъата вузар куьтягъна, диде бубайривай ихтияр къачуна, мехъер авун меслятна...

Гъа икI, йикъарикай са юкъуз Надиран эмеяр, мукъва-къили диде гъилеринни галаз Салигъатан диде-бубадин патав Къизилюртдиз

денидай рахана, ковиддин азардикай чеб гъикI хвена къандатла, районэгийлар хабардарна. Ковиддикди азарлу хъанвай гзаф къадар инсанри, больницадиз тефена, чеб, къвалера дарманар хъваз, рапар ягъиз, сагъар хъуьвуна. Абурукайни сад зун я... Лугун лазим я хьи, къвалера сагъар хъийизвай агъалиярни садакай масадак акатдай азаррин отделенидин регъберди гуьзчивиликай хкудзавачир.

Салигъат духтурдин къвалахдиз райондин администрацияди ва здравоохраненидин министрстводи еке къимет гана. Россиядин Президент В.В.Путина адан зегъмет Гуььрметдин грамота гуналди къейтна. Виридалайни еке къимет инсанри гана, коллективда адан авторитет мадни хкаж хъана.

Макъала хъидайла, зун райондин центральный больницадин къилин духтур Жафер Къурбанисмаилова хъ галаз телефондин кумекдалди алакьадиз экъечна. Салигъат духтурдикай заз "Лезги газетдиз" макъала рекъе тваз къанзавайдакй лагъана, адан къвалахдиз гъихътин къимет гузватла хабар къуна. Жафер духтурди заз ихътин жаваб гана: «Салигъат Агъмедрасуловна вичин къвалаз лап хъсан

Пак чка ичIи яз амуькдач...

Пак чка ичIи яз амуькдач, лугъуза бубайрин мисалда. Къенин зи сугъбет, Саид духтур хъиз, паталай атана, чи районда духтуринфекционист яз къвалахзавай, адан рекъе уьзгъдаказ давамарзавай, агъалирин патай гуььрмет къазанмиш алакьнавай Салигъат Халидова АГЪМЕДРАСУЛОВНАДИКАЙ я.

Хтул азарлу хъайи дуьшуьшда, Саид духтур отпускда аваз, чун садакай масадак акатдай азаррин отделенида адан везифаяр тамарзавай жегъил пешекар дишегълиди къабулнай. Адан патав фидалди, заз ам аварви дишегъли тирди чир хъана. Кабинетдиз гъахъайла, лацу халат алай дишегълиди чун хушвилелди къабулна. Заз адан ери-бине Ботлихдай тирди чир хъайила, за телефондай Махачкъалада яшамеш жезвай зи дуст, ботлихи Камилла зенгна. Телефон вугана Салигъатав, ам Камиллахъ галаз авар чIалал рахана.

Малум хъайивал, Салигъатан диде Патиматни Камил, Ботлихдин юкъван школада са классда къелна, чеб чпиз хъсандиз чизвай ксар тир. Салигъатан дах Агъмедрасулун Ботлих райондай я. Алай вахтунда абурун хизан Къизилюртда яшамеш жезва. Патимата ина юкъван школада къецепатан чIалан тарсар гузва. Агъмедрасул пенсиядиз экъечнава. Абурухъ ругуд руш ава. Къуд руша медуниверситет куьтягънава, чпин кеспидай къвалахзава. Гъвечли руша алай вахтунда медуниверситетда къелзава. Члехи руш Зульфийади Москвада са больницадин къилин духтурдин заместитель яз къвалахзава. Салигъат 1990-йисуз Къизилюртда дидедиз хъана. 2006-йисуз ина юкъван школа лап хъсан къиметралди куьтягъна, Дагмеакадемиядин педиатриядин факультетдик экечна. 2012-йисуз вуз хъсан къиметралди акъалтIарай руш ина интернатурадик экечна, ада садакай масадак акатдай азарар сагъардай духтур (инфекционист) хъун къетIна. 2013-йисуз интернатура акъалтIарай адаз СтIал Сулейманан райондиз акъатун къимет хъана...

Ина абурун къвалах туькъвенач, Салигъатан диде-буба рази хъанач. Абуруз чпин руш маса миллетдин векилдиз гуз къанзавачир. Амма Салигъата, Надиран амаз, вич масадаз къисмет жедач лагъана, къевивална. Надиран буба Валентинан дуст Анвар Аюбова Махачкъалада ГАИ-дин постунал къвалахзавай. Анваран дуст Набиев Гъабибни и постунал инспектор тир. Валентина вичин гададиз аварвиди руш тагузвайди вичин дуст Анвара лугъуда къван. Анвараз чир хъана вичин дуст Гъабиб Салигъатан ими тирди. Гъабиба вичин стха Агъмедрасулаз, мукъва-къилирииз Надиран диде-буба хъсан инсанар, Надиран акъуллу гада тирди, Салигъат Надираз къимет хъайитла, ам бахтлу жедайди лугъуда. Гъа икI, Агъмедрасулни Патимат рази хъана. 2013-йисан гатуз Надири Салигъат эвленмиш хъана. Салигъат Къасумхуьрел райбольницада духтур-инфекционист яз къвалахал къабулна. Жегъилдикай хъсан пешекар хъуник Саид духтурди лайихлу пай кутуна. ИкI, 2020-йисан февралдиз, Саид духтур пенсиядиз фейила, садакай масадак акатдай азаррин отделенидин заведующийвиле Салигъат Агъмедрасуловна тестикъарна.

Алай вахтунда и отделенида 22 касди къвалахзава. 25 кас сагъардай мумкинвал ава. Рикел хкин: 2020-йисан апрелдиз и отделение агална, ковиддин госпиталдиз элкъуьрнай. А вахтунлай къулухъ тамам къе йисуз (2022-йисан апрелдалди) ковиддин азардикай ина 500-далай виниз азарлуяр къутармишна. Больницада азарлуяр тIегъуьндин къармахрай акъудун патал дарманар, СИЗ-ар (средства индивидуальной защиты) лазим къадар авазвай. Райондиз а чIавуз регъбервал гузвай Нариман Абдулмуталибова, больницадин къилин духтур Жафер Къурбанисмаилова, бизнесмен Салман Бабаева, "Рычал-яд" заводдин регъберри, гъакI са къадар маса районэгийлирини чпивай жедай вири куьмекар гана, лазим къадар дарманар къачуна. А чIавуз Салигъат духтур са шумуд сеферда Къасумхуьруьн телеви-

диз чидай духтур, хъсан инсан я. Зун ада везифаяр къилиз акъудзавай гъалдилай, адан къвалахдилай рази я.

- Къасумхуьрел яшамеш жез башламишай сифте вахтара четин хъанай. Лезги чIал чизвачир, мукъва-къилияр авачир, -рикел хкизва Салигъата.

Надиразни Салигъатаз Каспийск шегъердиз физ къан хъана. Къвалер эцигиз чилин маса къачунвай, амма Салигъатаз Къасумхуьруьн тIебиди гзаф хуш тир. Къвалахал фейила, цийи танишар хъана, агъалирин патай гуььрмет, къвалахзавай отделенида авторитет артух жезвай. Лезги чIал чир хъана. Галаз-галаз къе аял - Амирханни Лейла - гилиз атана. Жегъилрин планар дегиш хъана. Абуру Каспийскда къачур чил маса хгана. Къасумхуьрел чпиз къвалер маса къачуна. Хуьре адет тирвал, верч-къек, къазар хуьзва, багъ кутуна. Амирхан 3-классдиз акъатнава, Лейладин вад йис я. Чеб бахтлу хъурай! Чпикай чи халкъ машгурдай инсанар жатрай! "Россети" компанияда инженер яз къвалахзавай уьмуьрдин юлдаш Надиранлай, вич адаз къимет хъунилай Салигъат гзаф рази я. Къизилюртдай къевезвай мугъманризни абур яшамеш жезвай къайда, Къасумхуьруьн тIебиатни пара хуш хъанва. Салигъатан члехи вах Зульфийади, гъар йисуз Москвадай хъвез, СтIалрин «Кпул ятар» санаторийда ял язава.

Зун Валентинан къвализ мугъман хъанвай. Иниз мугъмандиз аяларни галаз Надири Салигъат акъатна. Са арадилай заз ван хъана хьи, Салигъат "я дах" лугъуз рахазва. Килигайтла, - Салигъата дах Валентиназ лугъузва. Заз и кар гзаф хуш хъана. Валентинан уьмуьрдин юлдаш Инна вичин хчин суалай рази я. Лезги чIал, милли хуьрекар чир хъанвайди, лезги адетрал амалзавайди къейдзава.

Дугъриданни, Надири Салигъат бахтлу инсанар я. Чеб генан бахтлу хъурай! Мугъуббат гзаф къуватлу гъисс я. Къуй вири жегъилри чпин мехъерар арада муьгъуббат аваз авурай!

Кичибег Мусаеван - 85 йис

"Лезги чилер ик? хуш, пак хуш..."

Кичибег МУСАЕВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Лезгивиливай...

Хуш я заз лап
вални, цазни
И чилелай экъечзавай,
Женнетдин сир гвайд я шагъвар
Самурд цикай жкчизавай...
И чилер ик? хуш хуш, пак хуш
Чпин лезгивиливай я!
Лезги риклин гуьзелвилер
Ахьтин лезги чиливай я!!
* * *
"Лезги - намус..."
"Лезги - гуьзгуб..."
Намус, дуьзвал
дуньяда
Куьтягъ жезва,
амукьдай туш
лугъузва на?
Лезги миллет
амай къван гагъ
Куьтягъ жедач,
амукьдай д
лугъузва за!
* * *
А.С.
"Элкьвена цуьк акъудзава дагълари. -
Ви рикл гзаф алайди тир цуькверал"... -
Кхьизва заз къариблухриз дустари -
Таьсир, гъайиф жез,
къеж къевезва вилерал.

Цуьквер, цуьквер... Азизбур, рикл квел хуй
бес,
Хьсанвилел, экуьвилел тахьана?..
... Затни къандач - анжах гьакл зун гъваш
рикел:
"Адаз цуьквер къандайди тир" лагъана.
* * *
Эхь, гьам хуй заз гуьрмет, къимет,
пишкешни
Зи дустарин, жуван халкъдин патайни...
(Сагърай, дуст, вун,
зи рикл ик? дуьз чир хъайи -
Им тушни къван инсандиз кар алайдни?).
Германия. 1963, май.

Диде, гьикъван иер я и чкаяр!

Сенфиз заз чи хуьр акуна ахварай:
Фад къарагъна, зун айвандал алазва -
Кланихъ галай хуьруьн багълар, Самур вац!
Капун юквал алайди хьиз аквазва.
Риклиз пара хъана хвеша -
экв авай
Тарараллай емишрани пешера! -
На лугъуди, нулар сифте экъечай
Гъатнавай лап фена абрун къенера!
Хъипивал квай шуьшедай хьиз пешерай
Чи вац!, Къуба - лезги хуьрер аквазвай -
"Диде, гьикъван и чкаяр иер я!..." -
Лугъуз-лугъуз, аватна зун ахварай.
Германия, 1961.

Лезгистан, ваз къевезвани ван хцин ви?..

Къе немсерин шегъерда
и инсанриз
Лезги такур садрани и чавалди -
Рахана хьиз лезгийрикай хьсандиз,
Клелзава за ширир зи чалалди!
Клелзава за, ван акъудна, дамах кваз,
Солдатвиллин шинел алаз къуьнерал -
Дикъетдивди вирида яб гузва заз,
Гъейран хъана лезги чалан сесерал!
Лап хушвал, хъвер аваз чинра, вилера,
Гур кап ягъиз, къабулзава гафар зи!
Зун инани рахазва ви мецелай,
Лезгистан, ваз къевезвани ван хцин ви?!
Германия, Шверин. 1961, ноябрь.

Куда лугъуз, цуьхъ фидачни?

Цуьхъай кичле жедайди туш лезгидиз
Гьелбетда, на дуьз лугъузва, азизди,
"Фимир, хата квай рехъ тирди чизваз, вун".
Чизва, амма, белки, къисмет зи,
эхир
Гъа хата квай рехъ я жеда -
физва зун!
Галай хата-бала, ажал
зи вилик
Кваз авайд я, вуч авуртлан вилик къевез;
Зун тефена акъвазайтан санизни гъич,
Гьалтзавайди я атана абур чеб.
Эхир кун, я батмиш хуьн яз хъайитла,
Кичлевал квез я!
Жедайди жеда ман!
Аллагъдиз зун декъена клан хъайитла,
Заз цуьвайни вацуьвай вуч жеда къван?!
1989.

Эвериз кланз...

"Квез четин хъайшла, атана заз эвера"
(Шарвили)
Зун эвериз кланз фена Шарвилидиз -
Хъанач завай эвериз, рикл, лагъана:
Гъан, къарагъда, къведа ам чи эвердиз -
Жедачни ам хиялрини тухвана?
Лугъуз: "Зи халкъ акъван ажуз хъанва
жал?",
Белки, гъайиф хъана, сефил жеда ам;
Белки, "Вутна куьне зи руьгъ,
и йикъал
Вучиз гъана халкъ?" - лугъузни къведа ам?
Ажувални...
регъуь жедай карни хьиз
Хъана заз ам авудун а ахварай.
Кумачни чак Шарвилидин иви, руьгъ...
Амачни чахъ халис лезги рухваря?!
... Эверначтлан ваз,
ви патав атайдалай
Умудлу яз хтана зун, Шарвили -
Вун инжиклу тавунан
жув хуьз жедай
Халкъ яз амайд гьиссна за чун, Шарвили!!
2000.

* * *
Гьикъван хуьрай
маса чалал рахаз, кхьиз -
Лезги чалахъ вил гала зи;
Къуна, карта ахъаяйла,
"Лезгистанни"
акваз хуьнал вил ала зи -
"Лезги" лагъай са чкани авач ана
Къекъвейтлани лав атана;
Кагъаз къванни кхьиз жезвач
хуьруьз, адрес:
"Лезгистандиз"... я лагъана.
Мус шад жеда "Лезгистандин сес"
лугъудай
Радиодин ван атунал,
Лезги орден, Лезги пайдах,
милли Лезги
Гимн,
"Лезги югъ" сувар хуьнал...

Тахьана жеда! -
жедайди я,
зи лезги халкъ,
вазни ви бахт,
Амма чизвач
аматла заз
жуваз ви бахт
аквадай вахт.
(Зун цаварихъ агакъдай хь
акунайтла -
И эрзиман мураддихъ вун
агакъдай вахт!)
Баку, 1994.
* * *

Азерб
Клан жезмач заз рахаз а ви чалалди -
(Ваз чи чал клан тушир, заз вид кландани?!)
Гъа вун хайи дидедайди зун хайид
Агъузни туш, мердсуздни туш садрани!..
Идлай гъейри,
зун икрагъни хъанва лап
Са ви чалан ван япара жедай къван...
Вун, ви чал заз хушни жеч,
ваз дуньяда
Авайди са ви чал, вун хьиз амай къван!
1988.
* * *

Куьн авачиз, куьн галачиз рикл дар я,
зун сефилзава,
Хайи накъвар, къвалар, багълар -
зун галачиз куьн гьикл ава?
Акьатзавач куьн рикляй, квехъ вил галаз
заз четинзава,
Зун куь рикел къевезавани -
зун авачиз куьн гьикл ава?..
(...Хкведа зун - ахквада чун... -
Амма къведа эхир са вахт,
И дуньядай фир зун,
ахпа хтун-ахкун амазмачир.
Лугъудатла куьне:
"Акъван чун кландай ам амач хьи чахъ...
Яраб ана гьикл ятла ам,
садрани чун аквазмачир"...)
Баку, 1993.
* * *

Жуван халкъ клан жедай зат я -
им виридан адет я.
Амма анжах зиди хуьналд туш кланзавайд
заз лезги халкъ,
Акл гъакъисагъ, къени, михь, ихтибарлу
халкъ тирвилляй,
Зун лап лезги туширтлани, клан жедай тир
заз лезги халкъ!
* * *

Лезгиди лезгидиз авун члуру кваллах
Судна дустагъ гудай кар яз къан, гьисабин!
Са лезгиди маса лезги къена хуй,
ам
Лезги халкъдин милли душман яз гьисабин!!
1 Судна - суд авуна.
* * *
Гъвечли халкъ я, тлимил я чун -
чаз генани
Лазим тушни чун чав туьклуьн,
гаф садиз¹ хуьн?
Ик? тахъайтла, лезги виклегъвилляйни -
Мумкин я,
са куьнивайни -
чун хуьз тахъун!!!
1 Садиз - сад ийиз.
* * *
"Лезгинкадал илига!"
С.К.
Эхь,
зазни лап кланзавайд я,
Гьикъван хъайтлан,
Ван жез, акваз
"Лезгинкадал" илигзаваз...
Ахпа
мягътел, пертни жезва,
гъакъван ферли,
уьткъем макъам
Халкъай чи халкъ,
миллет авай
гъаларкайни фикирдамаз...

Эхь, ягъиз хуьхъ, хкадриз хуьхъ -
"Лезгинка" къуьл ийизваз хуьхъ,
Шадвализ хуьхъ, дамах гваз хуьхъ,
бахтлу хъайи зи лезгийр!..
Амма рикел хуьзни хуьхъ:
са
къуьлер бес туш -
Уьткъем кранни
кланз ава
чи милли твар, дердияр!!!..
* * *
Амай мукъва миллетрилай -
хиве къан -
Чи,
лезгийрин, "аламатар" пара я:
Лугъун,
тварар Князь, Разин
куьз я къван?..
Ик? хуьникни,
акваргъал,
са хата ква...
* * *
Я Аллагъ,
На михь тушир и дуньяда
зи лезгийр
Ихьтин михь риклер аваз вучиз халкънай?
Я Аллагъ,
зи миллет Вуна
гъакл михь яз, гъакл уьткъем яз,
Лап лекъер, лап асланар хьиз халкъна,
ахпа
Гъалар пис жез, бахт авачиз
тазваз хуьнин сеbeb вуч я?!
На
лекъерин, асланрин рикл гайибуруз
чпин леквал ва асланвал ийиз жедай
мумкинвилерни шартларни
гун тавунин сеbeb вуч я?!
* * *

"Ахварайни са фикир-дерт" шиурдай
... Вучиз са клас фуни къулайвал патал
Чални маса гурбур булни жезва чаз?
Гъакл къил хуьнуьх патал къил - чеб агъуздай
Алчавилер квай лезгийр квез я чаз?!
Куьз ихьтинбур инсанар яз ханатла?
Абур хадалд къванерни хун хъсан тир. -
Къве алчак кас артух хуьнлай чаз са цал
Эхцигдай къве къван артух хуьн хъсан тир!
... Вафасуздаз халкънавай туш лезги чил!
Лайихсуздаз халкънавай туш лезги твар!
Намуссузвал халкънавай туш лезгидиз!
Гардан клириз халкънавай туш лезгийр!

Лагъ анра на - гъар лезгидин рикел гъваш
Диде-чилини къаргъишунни авайди,
Ягъ-намусди, виждандинни сабурди
Лезгивилин имтигъанни къадайди!
Рикл динж тийир велед дерт я,
динждайда -
Хийир-дуьа,
муькуьда - агъ къачузва: -
Эхь,
за Диде-чили ферсуз лезгидиз
Лезги тварни гъалал тахъуй (гъарам хуьрай!)
лугъузвал!..

Ик? акуна, ик? рахана Лезги чил. -
Ахварайни гъа са фикир-дерт ава!..
Амма халис лезгини бул хъхуьни
Чи къил, чи рикл жакъзава, мердзава!!
Къаякент-Баку, 1991.
* * *
Михьвиллини намусдив гекъигдайди
хъана ви твар,
"Лезги-гуьзгуб", "лезги намус" мисалралди
машгъур хъайи
хайи халкъ,
Виридлайни дуьзвал, гъахъвал, адалатвал,
къанунвал
Кандай,
абур патал женгни члуьгваз,
машгъур, уьзгъ
хъайи халкъ!

Куь ихтиярар

Яшлу инсанрихъ гелкъуьнай гузвай пособидикай бязи делилар

Эвездин (компенсационный) пул I группадин инвалидрихъ, яшар 80 йисалай виниз тир агъалийрихъ ва медицинадин себебар аваз гелкъуьн тешкилуни игъти-
яж авай 80 йисал къведальди яшара авайбурухъ гелкъ-
везвайбурувай къачуз жеда. Къейд ийин хьи, эвездин
пул зегъметдиз къабил, къвалахдик квачир, бейкарвиллин
рекъяй учетда акъваз тавунвай касдиз тайинарзава.

Къвалаяй экъечI тавуна

Алай девир интернетдинди я. Идахъ галаз алакълу
яз, хейлин крар къилиз акъудиз регъят хъанва. Эгер
виликда чарар-цIарар, жуьреба-жуьре документар
гъазурун патал герек идарайриз фена кланзавайтIа,
исятда ахътин игътияз амач. Чи йикъара 70-далай
виниз къуллугъар къвалаяй экъечI тавуна тукълури
жезва.

Алай вахтунда гзаф къадар идарайри агъалийри
ийизвай къуллугъар электронный къайдадиз элкъуьр-

Яшар 80 йисарилай алатнавай яшлугурухъни ин-
валидрихъ гелкъвезвайдан зегъметдин стаж гысаба
къазва. Эгер яшлугурун, инвалидин яшар 80 йисарив
агакънавачтIа, и дуьшуьшда стажни гысаба къазвач.

Гъа са вахтунда са шумуд касдихъ гелкъвез жеда.
Пособие гъар са касдиз талукъ яз гайитIани, стаж ан-
жах са касдихъ гелкъвезвайди хъиз гысаба къада.

нава. И карди къвалахни къезиларзава, агъалийриз къу-
лайвални тешкилзава. Мисал яз, электронный къай-
дада аялрин пособияр, гъуьрчехъандин билет тукълу-
ри, эцигунардай ихтиярар къачуз, аял бахчадиз
ракъурун патал нубатда акъвазиз ва хейлин маса ме-
сэлаяр гъализ жезва.

Электронный къайдада менфят къачуз жезвай вири
къуллугъарин сиягъ РД-дин рекъемрин рекъяй вилик
финин министерстводин сайтда чапнава.

МВД-дин хроникадай

Ичкидин таъсирдик кваз

14-июлдиз Буйнакс шегъердин полициядиз чка-
дин агъалиди вичин машин чуьнуьхнавайдакай хабар
гана. Адан гафарай малум хъайивал, шегъердин са
куьчеда машин акъвазарна, ам вичиз герек затIар маса
къачуз тукълундиз фена. Элкъвена хтайла, адаз ви-
чин улакъ гъат хъуьунач.

Къанун-къайда хуьдай органрин векилри тади гъал-
да къабулай серенжемрин нетижада квахънавай ма-
шин республикадин меркезда Йирчи Къазакъанни Ярагъ
Мегъамедан тIварарихъ галай куьчейрин къекъуьнди-
лай жагъана. Адан къене Буйнаксдин 28 ва 29 йисар
хъанвай агъалияр авай.

Полициядин отделда абуру хабар гайивал, куьче-
дал худ квай ва ракларарни ахъа машин акурла, ички-
дин таъсирдик квай жегъилар чарадан машин гъалдай
фикирдал атана.

Полициядин векилри тайинаривал, абуру виликдаи-
ни гъа ихътин тахсиркарвал авунай жавабдарвиллиз чу-
гунай. Чуьнуьхнавай машин иесидив вахкана. Тахсир-
каррин гъакъиндай лагъайтIа, къанун-къайда хуьдай
органи ахтармишунар киле тухузва.

Анаша жагъана

12-июлдиз Дербент шегъердин Къази-Мегъамед
Агъасиеван тIварунихъ галай проспекта республика-
дин къанун-къайда хуьдай органрин векилри ахтарми-
шун патал са машин акъвазарна. Нетижада анай 152
граммдин къадарда аваз анаша жагъана.

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал,
ахтармишунар киле тухудайла, машин гъалзавайди
ацукъзавай чкадин кланикай анаша авай спичкадин 30
къвати жагъана. Машидин иесидин гафаралди, анаша
ада маса гун патал ваъ, вичи ишлемишун патал хуьзвай.

Адан гъакъиндай РФ-дин УК-дин 228-статьядин 2-
паюнал асаслу яз уголовный дело къарагъарнава.

Къез чидани? Муькъверикай

Джабера

Шейх Джабер аль-Агъмед ас-Сабагъадин гъурмет-
дай эцигнавай муьгъ Муьквал тир шаркъ пата цин ви-
нелай эцигнавай виридалайни яргъи имарат яз гысаб-
зава. Ам Кувейтда - Персидский заливда ава. Яргъи-
вили 48,53 километр тешкилзава.

Араб уьлквейрин Советдин проектрин сергъятра аваз
муьгъ 2012-йисуз эцигиз гатунна ва 2019-йисуз ишле-
мишиз вахкана. Гъава лап чими тирвилляй къвалахар асул
гысабдай экуьнахъ лап фад ийизвай. Кувейтдин жеми-
ятдин къвалахарин министерстводин заказдалди гъиле

Интернетдин лутуяр

Полициядиз Мегъарамдуьруьн райондин 50 йис
хъанвай агъалидила арза атана. Итимдин гафа-
ралди, са вацран вилик ада интернетда авай са сайт-
да ужуз къиметдай техника маса гузвайдан банку-
нин картадиз 16 агъзур манат пул хъяна. Амма маса
къачур метягъ адав къени агакънавач.

Алай вахтунда къанун-къайда хуьдай органи, ин-
тернетдикай менфят къачуна, лутувилел машгъл
жезвайбуру жагъурзава.

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузвай-
вал, интернетдикай менфят къачуна, инсанар алцура-
риз, абурувай пулдин такъатар къакъудзавай дуьшуь-
шар эхиримжи вахтара гзаф жезва. Гъавилляй интер-
нетдин куьмекдалди тайин са метягъ маса къачудай-
ла, дикъетлу хъун герек я.

Ният къилиз акъатнач

Махачкъаладин Советский райондин полициядин
отделдиз шегъерда кардик квай са салондин иесиди-
лай арза атана. Дишегълиди хабар гайивал, адан са-
лондай 37800 манатдин къиметдик квай телефонни
косметика квахъна.

Къанун-къайда хуьзвай органрин векилри къа-
булай серенжемрин нетижада тахсиркарвал авунай
шак физвай республикадин меркездин 51 йис хъан-
вай агъали къуна. Якъин хъайивал, ада ихтилат физ-
вай салонда уборщица яз къвалахзава. Йикъарикай
са юкъуз, вичин агъваллувал хъсанарунин макъсад
аваз, ада садазни таквадай макъам жагъурна, те-
лефон ва косметика чуьнуьхна, вичин къвализ хутах-
на. Адахъ абуру маса гудай ният авай, амма агакънач:
чуьнуьхнавай затIар полицейскийри иесидал агакъар
хъуьуна.

Тахсиркардин аксина къанундал асаслу яз серен-
жемар къабулзава.

Уьлкведа ва дуьньяда

253 хуьр азаднава

Донецкдин халкъдин республикада (ДНР) чкадин къуватри
Урусатдин армиядихъ галаз санал Украинадин миллетчийрикай
253-дав агакъна хуьрер азаднава. Идакай ДНР-дин оборонадин
штабдин Телеграм-каналди хабар гузва.

“2022-йисан 17-июлдин делилралди, Донецкдин халкъдин
республикадин мулкарал ДНР-дин ва ЛНР-дин къуватри РФ-
дин Яракълу Къуватрин куьмекдалди, Новая Каменка ва Стря-
повка хуьрерни кваз, санлай къачурла, инсанар яшамеш жезвай
253 пункт азаднава”, - къейднава малуматда.

Къейд ийин хьи, Украинада киле физвай махсус операция-
дин сергъятра аваз, ДНР-динни ЛНР-дин къуватри РФ-дин ар-
миядихъ галаз санал виликдай Украинадин яракълу къуватрин
гуьзчивилик квай мулкар азад авун давамарзава.

Бес-къадарда авач

Германиядиз Урусатдин газ галачиз вилик квай къуьд акъу-
диз четин жеда. Идакай ФРГ-дин федеральный сетрин агент-
стводин къил Клаус Мюллера хабар гана, - къейдзава “Лента.ру”
чешмеди.

К.Мюллеран гафаралди, алай вахтунда Германиядин газдин
жебехана (газохранилище) 65 процентдин ацIурнава. Урусатдин
газ галачиз ам бес къадарда ацIуриз жедач.

Эгер Урусатдивай газ маса къачуз тахъайтIа, Германияди ам
Норвегиядивай, Нидерландривай ва Бельгиядивай маса къачу-
дайвал я.

Тимил хъун мумкин я

Индиядин “The Statesman” изданидин обозреватель Сунил
Шаранан фикирдалди, Урусатдиз акси яз тухузвай сиясат себеб
яз, Джо Байденаз нубатдин сеферда США-дин президент хъя-
дай сечкира сесер Тимил хъун мумкин я.

Адан фикирдалди, США-дин гъукумдин киле Байден акъва-
зайдалай къулухъ уьлкведин агъалийрик инфляцияди къалабу-
лук кутазава. И кар себеб яз, Америкадин президентдиз чкадин
агъалийри ийизвай ихтибар къвердавай Тимил жезва.

Сунил Шарана къейд авурвал, Украинада киле физвай гъе-
рекатар себеб яз, рагъакIидай патан вири уьлквейри Владимир
Путиназ акси сиясат тухузва. Ихътин шартIара Европадин хей-
лин уьлквейра гъалар пис патахъ дегиш жезва. Мисал яз, США-
да бензиндин къимет садлагъана хкаж хъанва.

Мягъкемардай ниятар ава

Великобританиядин премьер жез кланзавайбурукай сад уьл-
кведин алишверишдин министрдин заместитель Пенни Мордонт
яз. Эгер вичикай премьер хъайитIа, адахъ Западдин уьлквейри
Урусатдиз акси яз тухузвай сиясат мадни мягъкемардай ниятар
ава. Идакай “Лента.ру” чешмеди хабар гузва.

“Премьер-министрдин къуллугъдал зун Украинада авай чи
дустар азадвиллин сагъибар хъунин къайгъуда жеда. Хейлинбу-
ру хъиз зани мукъвара жуван къале Украинадай куьч хъуниз
мажбуру хъанвай са кас къабулна”, - лагъана сиясатчи.

Гъа са вахтунда ада къейд авурвал, Британиядихъ Урусат-
дихъ галаз къалра жедай ниятар авач. Адан фикирдалди, исят-
да Украинада киле физвай вакъаяр «кивиринни идеалрин акъа-
жунрин» са пай я ва гъалар пайгардик кухтун, Украинадиз куьме-
кун патал либералрини демократри чпин къуватар садна клан-
зава.

ЦIун къурбандар

Томскдин областдин Молчановский районда авай Колбинка
хуьре къвали цIай къунин нетижада вад аялни чIехи къве кас
телеф хъана. Абурун мейитар цIай хкадарайдалай къулухъ
жагъана, - хабар гузва ТАСС-ди.

Чешмедин делилралди, са мертебадин кларасдикай эцигна-
вай къвали цIай къунин нетижада са касни къутармишиз хъанач.
Бедбахтвиллин дуьшуьшдин гъакъиндай уголовный дело къарагъ-
арнава. Алай вахтунда силисчийри цIай къунин себебар тайи-
нарзава, герек тир ахтармишунар киле тухузва.

Къейд ийин хьи, са Тимил вахт идалай вилик Рязандин об-
ластдин Спасский райондин Огородниково хуьре къвали цIай
къуниқди къве кас телеф хъанай.

Къве къил алай мурдар

Индиядин Деоли шегъерда чкадин агъалийриз къве къил алай
мурдар акуна, хабар гузва Ютубда авай “Jam Press” каналди.

Раджастхан штатда авай шегъердин килисадин патав акун-
вай мурдардин яргъивилел 17,7 сантиметр алай. Чкадин пеше-
карри тайинаривал, ам лекеяр алай удав я. Инсанар патал и
жинсинин мурдарар хаталу туш, гъикI лагъайтIа, абурухъ агъу
авач. Асул гысабдай ихътин мурдарар Индияда, Непалда, Бан-
гладешда, Пакистанда ва Шри-Ланкада гъалтзава.

Деоли шегъердин тIебиатдин къаравулда акъвазнавай мах-
сус центрадин векилри аламатдин мурдар гила чпин центрада
хуьзва. Абурун гафаралди, тIебиатда тек-туьк гъалтзавай ихъ-
тин мурдарар, адет яз, яргъалди яшамеш жезвач. Ахтармишун-
ри къалуривал, мурдардин тахминан зур йис я.

Виликдай США-да къве къил алай мурдар 17 йисуз яшамеш
хъайиди малум я. Адан яргъивили метрни зур тешкилзавай.

Чин гъазурайди - Агъмед МАГЪМУДОВ

ислен, 25-июль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Годекан» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «Доброе утро».

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Магудере» (агульском языке)
14:30 Местное время.. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.45 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.35 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

05.00 Т/с «Участок лейтенанта Качуры». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).

саласа, 26-июль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «Доброе утро».

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.50 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.30 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

05.30 Т/с «Тулский-Токарев». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).

арбе, 27-июль

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрци ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «Доброе утро».

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
09.05 «Давай разведемся!»

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.30 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

05.40 Т/с «Тулский-Токарев»
09.00 Новости дня. (16+).

хемис, 28-июль

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на даргинском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «Доброе утро».

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Магудере» (на агульском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.35 «Давай разведемся!»

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.30 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Д/с «Перелом. Хроника Победы». (16+).
05.35 Т/с «Тулский-Токарев». (16+).

жумья, 29-июль

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Доброе утро".
09.50 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.40 "Давай разведемся!"
09.40 "Тест на отцовство".

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.40 Х/ф "Папа напрокат".
11.30 "События".

ЗВЕЗДА

05.50 Т/с "Крещение Руси".
07.25 Х/ф "Мерседес" уходит от погони". (12+).

киш, 30-июль

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.

НТВ

04.50 Т/с "Дельта". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "Поедем, поедим!"

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
08.05 Х/ф "Не ходите, девушки, замуж". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.55 Д/ф "Закулисные войны. Юмористы".
06.35 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

05.30 Д/с "Перелом. Хроника Победы". (16+).
06.00 Д/с "Сделано в СССР"

гьяд, 31-июль

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.10 Х/ф "Командир счастливой "Шуки". (12+).
06.00,10.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.35 Х/ф "Ожерелье".
07.15 "Устами младенца".
08.00 Местное время. Воскресенье.

НТВ

04.50 Т/с "Дельта". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "У нас выигрывают!"

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/ф "Преступления страсти". (16+).
07.15 Мелодрама "Безотцовщина" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.45 Х/ф "Медовый месяц".
08.15 Х/ф "Максим Перепелица". (6+).

ЗВЕЗДА

05.00 Д/ф "Легендарные флотоводцы. Павел Нахимов". (16+).

КУЛЬТУРА 25-31-июлдади

ИСЛЕН
10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва Высоцкого
07.00 "Другие Романовы".

АРБЕ

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Мышкин затейливый.

ХЕМИС

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва храмовая.

ЖУМЬЯ

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва заречная.

КИШ

06.30 "Фридрих Дюрренматт "Авария".
07.05 М/ф: "Кораблик", "Сказка о царе Салтане".

ГЬЯД

06.30 Д/с "Энциклопедия загадок". "Куликово поле".
07.00 М/ф: "Капризная принцесса и Дюймовочка".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин Вучиз гъаж авун важиблугъ я?

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

(Эхир. Эвел - 25, 28-нумрайра)

Исламда гъаждин дережа

Гъаж гъакини малдин, бедендин ва рубъгдин ибадатни я. Дугъриданни, Ислам - дин ва дуьнья, акъида (инанмишвилер) ва шариат (къанунар), ибадатар ва жув дуьз тухун (поведение), сада-садахъ галаз крар кыле тухун ва ахлакяр я! Мадни, Ислам и дуьнья дуьзгун гьалда хьунин ва дуьздиз кардик кутунин асас я. Сагъигъ "акъид" (дуьз инанмишвал) - вири халкяр дуьз гьалда хьунин ва вилик фин асас я!

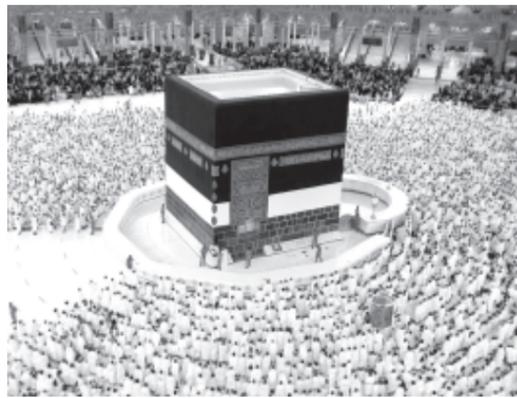
Исламда дуьньядин крарикай яргъаз хьун авач, Ислам динди инсандин умуьрдин рехъ ва абурун араяр (алакъаяр) дуьз къайдада ва адалатлу низамда твазва, и дуьньядани, Эхиратдани дуьз хьун заминвилелди таъминзава! Гъанизни килигна, гъаждин менфятар са диндин менфятрал акъваз хьанвач...

Гъажда са къадар четинвилер авайвилляй (сефердин, чехи жемят къватл хьунин, тайин чкайрин, вахтарин ва бязи къадагъайрин) Аллагъ-Таалади адан патаяхъай регъятвилерни ганва.

Сад лагъайди: гъаж (малдин ва къуватдин) такъат авай касдиз ферз авунва. Къуръанда лагъанва (3-сура, 97-аят, мана): "... (вири) инсанрал Аллагъдин вилик - Кивалел (Кябедал) гъаж авунин ферз (бурж) ала: а рекъыз фидай мумкинвал авайбурал..." Гъадисда къейднава (мана): "Кивалел (Кябедал) гъаж авун - нихъ аниз фидай мумкинвал аватла..."

Къвед лагъайди: гъаж Аллагъди чалай вилик хъайи уьмметризни ферз авур къадим ибадатрикай я. Къуръанда лагъанва, (22-сура, 27-аят, мана): "Ва азан це (вуна эй, Ибрагъим - ван алаз эверна хабар це) инсанриз гъаждин гъакъиндай..." Эмир (кар) умумиди хъайила (вирибуруз талукъ тирла), ам регъят ва асант жезва.

Пуд лагъайди: гъаж авуниз тимил вахт акъатзава - вири ругуд йикъан къене куьтягъ жезва.

Къуд лагъайди: гъаж авун умуьрда анжах са сеферда важиблугъ я. Абу Гъурайра асгъабдила (Аллагъ рази хъурай вичелай) атанвай гъадисда лагъанва (мана): "Эй инсанар! Дугъриданни, Аллагъди квез ферзнава гъаж авун - гъавилляй гъаж ая. Са иттиди лагъана: "Гъар йисуз, я расуллаЛлагъ?". Пайгъамбар (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) лагъана: "Эгер за "эхъ" лагъанайтла, дугъриданни, ам важиблугъ жедай (гъар йисуз) ва квелай алакъадар". Ахпа ада даварна: "Тур зун за куьн тазмай къван! Дугъриданни, квелай вилик хъайибур телеф хъана - абурун гзаф суалриз килеана ва чпин пайгъамбарриз аксивал авурвилляй. За квез са кар эмир авурла - куьне ам квелай алакъадар ая

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

ва за квез са кар къадагъа авурла - куьне ам тур (акъвазара, ийимир)".

Вад лагъайди: дугъриданни, Ибрагъим пайгъамбарди (алегъи ссалам) Кябедин гъакъиндай дуьз авурла, адан дуьадиз жаваб гун яз, Аллагъ-Таалади инсанрин рикериз Кябе кланарнава ва риклер адахъ майил яз авунва. Къуръанда лагъанва: (14-сура, 37-аят, мана): "Чи Рабби, гъакъикъатда, за зи несилдикай (виче) набатат авачир (къацар тежер, яд авачир) дерада яшамиз жез ацукъарнава, Ви "Къадагъа (авунвай) Кивалин" патав. Чи Рабби, (за а кар авунва Ви эмирдалди) - абуру (ан) кап! ада авун патал. Бес Вуна инсанрин рикери ян гудайвал ая (майил ая) абурухъ ва абуруз (ана гъар жуьре) емишрикай пай це - абуру (Ваз) шукур ийидайвал!" Жуьз клани касдив, шейинив агакъайла, и карди четинвилер, галат хьунар рикелай алудда.

Къейд ийин хъи, кечмиш хъанвай мусурманрин, (сагъ тежедай азардикди) азарлу ва я лап къуьзуь яз зайиф гьалда авай ксарин паталайни гъаж ийиз жедда. И кар шариатдин делилри тестикъарзава.

1. Ибн Аббасалай (Аллагъ рази хъурай къведдалайни) атанвай гъадисда лагъанва: Пайгъамбардин патав (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) жуьгайна-къебиладай, са дишегъли атана ва лагъана (мана): "Дугъриданни, зи дидеди гъаж авунин жигъетдай незуьр авуна, амма гъаж ийидалди ам къена. Заз адан паталай гъаж ийидай ихтияр авани?". Ада лагъана: "Эхъ, ая вуна гъаж адан паталай! Ви фикир вуч я: эгер адал (ви дидедал) бурж алайтла, вуна ам вахкудайни? Аллагъдин буржар вахце, Аллагъ лапни лайхлуя (Адан буржар) тамамдиз вахкуниз" (Бухарий).

2. Маса гъадисда лагъанва: Са дишегълиди Пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) лагъана: "Я расуллаЛлагъ! Дугъриданни, Аллагъдин ферз-Адан бендейрал тайинарнавай гъаждин гъакъиндай - зи бубадив агакънава. Ам лап яшлу кас я ва ам деведал акъахдай (гъаждин сефердиз фидай) гьалда авач. Ихтияр авани заз адан паталай гъаж ийидай?". Ада лагъана: "Эхъ!"... (Тирмизий).

И ва маса гъадисар делил яз къуна, шариатдин алими лугъуз-вайвал, рагъметдиз фенвай мусурманрин паталай гъаж авун дуьз кар я ва адакай къенвай мусурман ксариз менфятни суваб ава. Гъавилляй, гъурметлу стхярни вахар, низ вичин рагъметлу диде-бубадиз, вахаз-стхадиз, велдиз, мукъва-къилидиз менфят гуз кланзаватла, квевай абурун паталай гъаж ийиз жедда (я а касди тунвай ирсдин малдикай гъакъи къачуна, я куь хсуси такъатрихъ). Квез абурун паталай гъаж ийидай ихтияр ава. И кар гъакини маса касдикай векил авуна (и везифа гъадал тапшурмишна), гъадав къилиз акъудиз туртлани жедда.

Къейд ийин хъи, масадан паталай гъаж авунин месэладиз талукъ са шарт! ава: куьне и кар вичин ферз гъаж виликамаз авунвай (яни вичин паталай гъаж авунвай) касдал тапшурмишна кланда. Гъакини ни чан алай маса касдин (азарлудан, къуьзудан) паталай гъаж ийизватла, ада адан изиндалди авуна кланда.

Къейи касдин гъакъиндай са бязи инсанри ийизвай крарикай (месела, яхцулар, яхцулурни цликъведар, йис атлунар...) рагъметдиз фенвайдаз са менфятни авач. Я абурун гъакъиндай шариатдани са делилни авач. Чна, мусурман ксари, шариатдин делилри къалурнавай крар авуна кланда. Гъа крар я Аллагъди къабулдайбуруни. ИншаАллагъ!

Спорт

Мад са майдан

Агъмед МАГЪМУДОВ

Мегъарамдхуьруьн райондин Къуйсунрин хуьре воркаутдин цийи майдан кардик кутунва. "Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, ам милли "Демография" проектдин "Спорт-уьмуьрдин къайда" программадин куьмекалди эцигнава. Къейд ийин хъи, программадин асул макъсад Урусатдин жуьреба-жуьре регионра спортдал машгъул жезвай агъалийрин къадар артухарунихъ галаз алакъалуя.

Цийи майдан Къуйсунрин хуьревай стадиондин мулкарал эцигнава. Объектдин къимет 2 миллионни 200 агъзур манатдиз барабар я.

5-сеферда

Мукъвара Къурагърин хуьре мини-футболдай дуствилин "Санал" твар ганвай кубок патал акъажунар кыле фена. Мяркат Къурагъ райондин администрациядин физический культурадин, спортдин ва жегъилрин крарин рекъай отделди Хлежрин хуьрляй тир карчи Альберт Вагъидовахъ галаз санал тешкилнавай.

"Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 5-сеферда кыле тухвай и турнир

да цли Къурагъ райондин жуьреба-жуьре хуьрерин санлай къачурла, 15 командади иштиракна. Судьяйрин къарардалди, абуру къуд дестедиз пайнавай. Пуд юкъуз давам хъайи акъажунра судьядин везифаар Стлал Сулейманан райондай тир Ролан Рамазанова тамамарна.

Нетижада 1-чкадиз - "Лекеьр", 2-чкадиз - "Махачкъала" ва 3-чкадиз "Арт Колор" командаяр лайихлу хъана. Абуруз кубокар, медалар, грамотаяр, пулдин ва маса пишкешар гана. Турнирда тафаватлу хъайи къилдин спортсменрин алакъунарни пулдин пишкешар гуналди къейдна. Абурун арада Назир Фейзуллаев, Хидирнеби Хидирнебиев, Марат Рамазанов, Ислам Мамедов, Гъажимурад Рамазанов, Замир Гъажиев ава.

Турнирдин гъалибчияр тебрикзавай мяркатдал акъажунрин къилин спонсор Альберт Вагъидоваз Къурагъ райондин администрациядин паттай Разивилин чар гана ва районда спорт вилик тухунин кардик чехи пай кутунай сагърай лагъана.

"Леки" гъалиб хъана

Мини-футболдай турнир мукъвара Докъузпара райондин Цийи Къаракуьре хуьрени кыле фена. Муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, Дагъустандин Конституциядин йикъаз талукъарнавай акъажунрин финалда Усугъчайдин "Леки" ва "Миграгъ-Къазмаяр" къугъвана. Гуьруьшдин нетижада гъалибвал "Лекидиз" къисмет хъана. Кивенквечи чкаяр къур командаяр кубокриз, медалриз, грамотайриз ва пулдин пишкешриз лайихлу хъана.

Къейд ийин хъи, турнирдин спонсорар Докъузпара райондин администрация ва чкадин собранидин депутат Мидяд Сулейманов тир. Муниципалитетдин администрациядин спортдин, жегъилрин сиясатдин ва туризмдин отделдин къилин везифаар вахтуналди тамамарзавай Имиржан Алискерован гафаралди, турнирди сагълам умуьр табигъат авунихъ галаз санал чпихъ хъсан алакъунар авай спортсменар винел акъуддай мумкинвални гана.

"Лезги газетда" диндин пай кхьинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммунистийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туьклуб хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвили ва керчек-вили патяхъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин квал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6293

Илишандик квал материалар гъакьидихъ чапзавайбуру я.

Икъван яшар хъанвайбуру келрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Михъивал хуьх!

30-июлдиз Самурдин тама кьиле фидай субботникда ашкъи авай гъар садавай иштиракиз жеда

Агъмед МАГЪМУДОВ

САМУРДИН ТАМ. Вичин къетленвилерал гьалтайла, Урусатда ихътин надир къвед лагъай там авач. Ана экъечизавай тарарикай, тамун "агъалийрикай", яр-емишдикай, инсанар патал адакай авай хийирдикай "Лезги газетдиз" макъалаяр гзаф акъатна, гъавилля абуркай мад сеферда ихтилат хъувунин игътияж авач.

хтуна, хъурт алай чкадал гада-риз жезвачи? Риклиз клан хъайитла, жезва, амма ийизвач. И карди гъахътин ксарин къацлайвал, жавабдарсузвал къалурзава.

Тамув и къайдада эгечлунал эхир эцигдай вахт алуькнава. Гъар йисуз Самурдин тамуз патарилай вишералди туристар къевезва. Ана авай гьал акурла, абур у вуч лугъуда, чи халкъдиз гьихътин къимет гуда?

30-июлдиз мергьаматлувилдин "ЛЕКИ" фондуну Мегъарамд-

Чаз маса месэладикай рахаз кланзава: чун, чкадин агъалияр, аниз ял ягъиз физвайбуру тамув гьи къайдада эгечизава? Мукъвара редакциядив агакънавай шиклар фикрда къуртла, суалдиз жаваб разивализ жедайди туш: писдаказ, са къайгъуни авачиз. Тамун мулкара, къарасуярин къерехра, чка-чкадал шуьшединни пластмассдин птулкаяр, гъар жуьредин зирзибилар, пакетарни ичли къватир ва маса затлар гьалтава. Бязибуру гъатта яшайишдин амуькьярни кваз, шешелра тваз, иниз гъизва. Са гафуналди, там хъуртаз элкьурзава.

Сад Аллагъди лезги чилел ихътин надир там халкънава, амма бязибуруз адан къадир авач. Мегер, ял ягъиз фейила, жув ацукъай чка михъи хъйиз гъакъван четин яни? Зирзибил, ичли хъанвай птулкаяр къватна, са пакетда

хуьруьн райондин администрациядин куьмедалди Самурдин таму члехи субботник тешкилда. И мярекатда ашкъи авай гъар са касдивай иштиракиз жеда. Субботникдин иштиракчяр пакаман сятдин 10-даз Самур хуьруьз гъахъзавай къекъуьнда кватл жеда. Тама михъивилер авурдалай кулухъ "ЛЕКИ" фондунин векилри иштиракчйриз суфраяр ахъайда ва кивалахда тафаватлу хъайибуруз савкъатарни гуда.

Чи фикирдалди, Самурдин таму ихътин субботник мукъвал-мукъвал кьиле тухуни Лезгистандин и иер пипл михъидаказ хуьдай мумкинвал гуда. И кардикни неинки са чкадин агъалийри, гъакни тамуз мугъман жезвай гъар са касди вичин пай кутун герек я. 30-июлдиз чна куьн Самурдин таму вилив хуьда. Ша чна санал чи хайи чил авадин ийин!

Гафарин алемдай

Гъазурайди - Мурад САИД

КЕЖКАР - отруби (и гаф Мацарин хуьруьн нугъатда ава).
КИЖРАМ - паутина (и гаф Гь.Къурбанан "Лезги-урус гафарганда" ава).

КЪАБАНАР - аялар къугъадай куьлуб вад къван; къабанрал къугъун - вад къванцел къугъун (и гаф Тагъиржалрин хуьруьн нугъатда ава).

КЪАРХ - 1. кристалл; къелен къарх; 2. шим (и гаф Тагъиржалрин хуьруьн нугъатда ава).

КЪВАРКЪ - тряпка (и гаф М. Бабаханован гафарганда ава).

КЪЛИГАН - глиняный горшок (и гафунихъ Къурушрин хуьруьн нугъатда ихътин мана ава). Амма М.Бабаханован гафаргандай якъин жезвайвал, и гафунихъ маса манаярни ава: 1. оберег; 2. хуьуьцъган.

КІЕПИ - маленький бурдючок (из шкуры козленка для молочных продуктов). (И гаф Гь.Къурбанан гафарганда ава).

"ЛГ"-дин 28-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар

ДУЪЗ ЦІАРАРА: Афгъанистан. Маргъвац. Ялав. Бицил. Ваякъан. Къенфет. Чит. Мерж. Унтійяр. Гвеж. Ришвет.

ТИК ЦІАРАРА: Алимов. Тагв. Цуьрц. Адават. Бине. Лифт. Акъажунар. Фири. Чунгъур. Мажиб. Рифт.

"Лезги газетдин" редакциядин коллетивди газетдин яшайишдин ва чарарин отделдин редактор Рагнеда Рамалдановадиз алай Сейфудин Татарханович РАМАЛДАНОВ кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

Нумрадиз шиир Жегъилриз

Райсудин НАБИЕВ

Чуру крар садни тавун,
Члехибуруз гуьурмет авун,
Дустариз даим салам гун
Хъсан кар я, чан жегъилар!

Мийир крар атай къилиз!
Хуш хъуналди жуван риклиз.
Такурай куьн къализ, киклиз
Гъакі хъсан я, чан жегъилар!

Хайи чилни багъри Ватан,
Къез гъамиша хъурай масан
Сифте гъалаті, ахпа пашман,
Жез тахъурай, чан жегъилар!

Акьудмир мад са кар рикляй,
Вегъемир куьн куьне вилляй,
Дустни акьуд мийир рекъай,
Насигъат я къез, жегъилар!

Мад са кар хуьх куьне
рикел,
Табни гьилле тахъуй мецел,
Яд хъвада бул, ни тлуьртла
къел,
Адалат хуьх, чан жегъилар!

Рикел хъурай гъевчи-члехи,
Чуруярни квайбуру рехи.
Ацукъна са тарцик верхи,
Веревирд ая, жегъилар!

Суалар ва жавабар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Папарихъай кичлелур

- Буба, накъ кимел къве итим киклизвай. Абурукай сада муькуьдаз, къей хва, папахъай кичледи лугъуз, туьнбуьгъар ийизвай. Ваз чиз, папарихъай кичле тушир итимар авани?

- Чан хва, итим хъаначиртла, пабни жедачир, паб хъаначиртла, - итимни. Гафбуру папарихъай кичле итимризни папар лугъуза. Итимдинни папан арада гъамиша гуьурмет, хатур хъун лазим я. Вуна яб це, за ваз са агъвалат ахъайда.

Садра гзаф къадар итимар - агъиларни жегъилар - са багъдин къерехдал кватл хъана, гуьжетриз акъатна. Рахунар дишегълийрикай физвай. Садбуру абур зайиф я, муькуьбуру вилегъ я, абур эркекарни кваз чпиз муьтуьгъарзава лугъузвай. Ихтилатрин эхирдай сада папахъай кичле тушир итим бажагъат ава лагъана. Куьрелди, рахунар, гуьжетар гзаф хъана. Вирида чеб папарихъай кичле тушир игитар яз гъисабна.

Абурун арадай яшар хъанвай са камаллу касди лугъуда:
- За гъакъикъат гьихътинди ятла тайинарда. Амма куьне вирида авайвал хиве къада лагъана кьин къуна кланда.

Вири рази хъана. Камаллу касди давамарна:
- Папарихъай кичле тушир итимар - чуьхверин, кичлелур ичин тарарик алад.

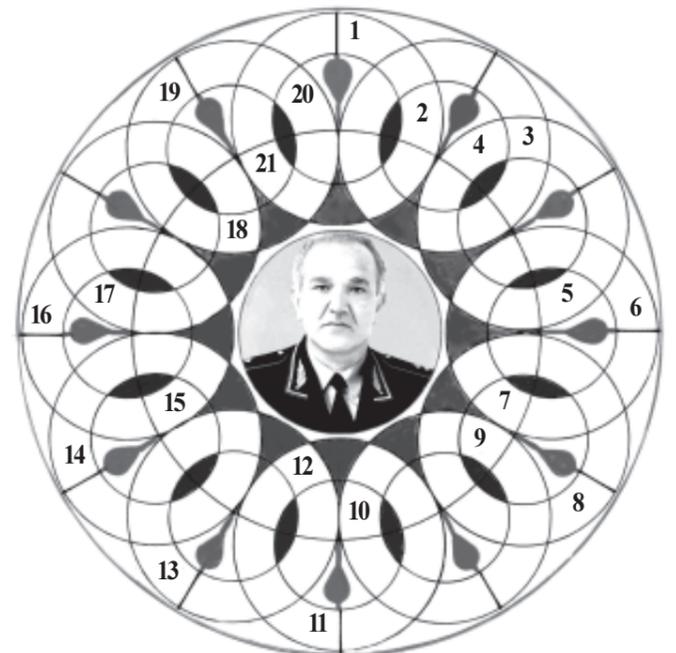
Вири мягътел хъана. Кьин кунвайвилляй абур гъакі авуниз мажбуру хъана: чеб чпиз килигиз, хъвер кваз, сад-садан гуьгуьналлаз вири ичин тарцик фена. Амма са еке буй-бухах авай къагъриман хътин итим чуьхверин тарцик акъвазна. Вири тажуб хъана.

- Яда, Къагъриман, ваз, дугъриданни, папахъай кичле тушни?
Валлагъ, вун вилегъ кас я, - лагъана мягътел хъанвай ичин тарцик квай итимри.

- Валлагъ, дустар, заз папа, эгер зун гзаф итимар алай чкадал акъвазайтла, гъатта кивалляй фуни хгудач лагъана тагъкимарнавайди я. Гъавилляй захъ маса чара амач, - сир ачухна чуьхверин тарцик акъвазайда.

Кроссворд

Туьклуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Ягълу, гъери. 2. Дагъустандин МВД-дин министрдин фамилия (шикилда). 3. Буржи, ферз. 4. Докъузпара районда са хуьр. 5. Юзурна, члём ийидай квар. 6. Ягъ, гъейрат. 7. Лезги боксер Альберт... 8. Улькве, гьукмат. Суддин са жуьре (урус гаф). 10. "Стрелок" гаф лезгидалди. 11. Гъафтеда са югъ. 12. Вафасуз, хаинкар. 13. Москвада аэропорт. 14. Мегъарамдхуьруьн районда са хуьр (урусдал). 15. Эрменистанда са шегъер. 16. Мегъамед Аликберован пеше. 17. Брянскдин областда са шегъер. 18. 20 кепек. 19. Ядигар. 20. Тфенг. 21. Гзаф клелай, акьуллу кас.